

Nr 425.

Av herr **Weibull**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 213,
angående statsmonopolet å tobakstillverkningen i riket.

Genom den 15 mars 1929 avgiven proposition nr 213 har Kungl. Maj:t föreslagit vissa tilläggsöverenskommelser i §§ 6 och 14 i det mellan svenska staten och Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet den 12 februari 1915 uppgjorda kontraktet.

Emellertid har Kungl. Maj:t icke i denna sin proposition gjort någon hemställan med anledning av de ersättningsanspråk, som av Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag i Malmö framställts i underdånig skrivelse den 10 december 1928. Då Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet i sitt infordrade yttrande över framställningen i fråga uttalat, att den ersättning, som i händelse av bifall till framställningen skulle utgå till Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag, borde, i likhet med vad som varit fallet beträffande de ersättningsbelopp, som på sin tid tillerkändes tobaksfabrikanterna vid införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket, av koncessionsinnehavaren återgäldas staten, har jag härmed velat framdraga denna ersättningsfråga för riksdagen.

När vid 1914 års riksdag beslut fattades om införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket, utgick man allmänt från den förutsättningen att genom statsmonopolet skadelidande yrkesutövare skulle erhålla full ersättning för den förlust, som vållades dem. De ändringar i Kungl. Maj:ts förslag, som under utskottsarbetet tillkommo, avsågo väsentligen att tjäna detta syfte; och Kungl. Maj:t fann givetvis så mycket mindre anledning att motsätta sig påyrkade förbättringar i dylik riktning, som Kungl. Maj:t i motiveringen till sitt förslag utgått från enahanda grund. Under förhandlingarna i riksdagen tog sig denna uppfattning ett bestämt uttryck jämväl från regeringens sida.

Redan vid tobaksmonopolfrågans behandling i riksdagen ävensom senare framfördes från cigarrlådfabrikanternas sida farhågor att genom tobaksmonopolets införande dessa skulle bli hindrade i sin näring. Emellertid uttalades vid dessa tillfällen såväl i riksdagen, bl. a. av dåvarande finansministern, som i utskott att dessa farhågor voro ogrundade, då monopolbolaget för tillfredsställelse av sitt behov av cigarrlådor givetvis komme att utnyttja de inhemska fabrikena, därest dessa vore leveranskraftiga och instruktionen för de av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna i bolagets styrelse vore en garanti

för att så jämväl komme att ske efter rättvisa grunder. I ett dåtida remissutlåtande anförde dessutom Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet bl. a., att »under förutsättning att sökandebolaget (Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag) jämväl för framtiden visar sig leverans- och konkurrenskraftigt bör sålunda avsättning för dess tillverkning alltjämt kunna påräknas». Kungl. kommerskollegium uttalade vid samma tidpunkt i ett utlåtande, att »därest det efter noggrann utredning befinnes omöjligt för sökandebolaget att fortsätta tillverkningen av cigarrlådor under nuvarande förutsättningar och monopolbolaget ej vill tillförsäkra sökandebolaget tillräcklig avsättning mot skäligt vederlag av dess alster, bleve enligt den uppfattning, kollegium i ersättningsfrågan hyser, sökanden alltså berättigad till gottgörelse».

Det har emellertid visat sig, att de farhågor, som uttalades från cigarrlådfabrikanternas sida, blivit besannade och att monopolbolaget, som självt upptagit tillverkning av cigarrlådor, icke längre aktar nödigt att förse den privata cigarrlådfabriken med order i sådan utsträckning, att den kan upprätthålla driften. I själva verket har monopolbolaget förklarat, att bolaget för framtiden icke kan förvänta några som helst order. Denna monopolbolagets ställning i saken meddelades Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag, som sedan år 1920 är den enda i riket existerande privata cigarrlådfabriken, i skrivelse av den 25 augusti 1928. I denna skrivelse framhålles, att den av monopolet inrättade fabriken numera kan framställa monopolbolagets hela behov av cigarrlådor och att Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag för år 1929 komme att erhålla order å endast 500,000 lådor — motsvarande ungefär ett halvt års produktion — samt att därefter icke några som helst order komme att erhållas. Det anföres sålunda icke ens antydningssvis, att det privata bolaget icke skulle vara leverans- eller konkurrenskraftigt, vilket tidigare uppgivits såsom enda förutsättning för att monopolet icke fortsättningsvis skulle lämna fabriken avsättningsmöjligheter, utan skälet är numera, att den av monopolbolaget först år 1921 igångsatta fabriken kan täcka hela behovet. Den från början av 1860-talet arbetande privata fabriken blir därigenom urståndsatt att driva sin rörelse och den situation, som kommerskollegium i sitt ovan citerade yttrande tänkt såsom möjlig, har sålunda inträffat. Driften vid fabriken kommer att nedläggas inom några månader, då monopolets ovannämnda order utföres under första halvåret 1929.

I underdånig skrivelse av den 10 november 1928 har Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag hos Kungl. Maj:t gjort framställning om ersättning för de förluster, som åsamkats såväl bolaget som i dess tjänst anställda genom Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolets ovannämnda beslut. I kungl. kommerskollegii remissutlåtande till ovannämnda skrivelse hemställer kollegium, »att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva att ersättning må lämnas sökandebolaget och hos dem anställd personal».

Avskrift av den genom Kungl. Maj:t förebragta utredningen i ärendet, utgörande:

Avskrift av Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolets remissutlåtande av den 19 februari 1916;

Avskrift av kungl. kommerskollegii remissutlåtande av den 29 april 1916;

Avskrift av Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolags underdåniga framställning till Kungl. Maj:t av den 10 december 1928 med bilagor;

Avskrift av kungl. kommerskollegii remissutlåtande av den 9 februari 1929 med bilagor;

Avskrift av Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolags underdåniga skrivelse till Kungl. Maj:t av den 19 februari 1929 bifogas.

Under återopande av vad här ovan anförts och den utredning, som återfinnes i de närslutna bilagorna, får jag sålunda hemställa,

att, därest det emellan staten och Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet förefintliga kontraktet på grund av Kungl. Maj:ts ovannämnda proposition bliver förlängd, riksdagen måtte besluta, att ersättning skall utgå till Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag och hos bolaget anställda för den förlust, som kommer att drabba vederbörande genom att fabriken verksamhet måste nedläggas, allt i överensstämmelse med de principer, som varit gällande för ersättning till de tobaksfabrikanter och hos dem anställd personal, vilka blevo tvungna att vid införandet av statsmonopol i tobakstillverkningen nedlägga rörelsen.

Stockholm den 9 april 1929.

Harry Weibull.

Avskrift.

Till KONUNGEN.

Undertecknade Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag får härmed i underdånighet göra följande framställning.

Vid införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket fastställdes bestämmelser angående de ersättningar, som i samband härmed skulle av staten utgivnas till näringsidkare, vilka genom statsmonopolets införande bleve urståndsatta att utöva sin näring. I dylikt hänseende skulle ersättning utgå till tobaksfabrikanter och enskilda personer, vilka förlorade sina anställningar inom tobakstillverkningen. Sådana industrier, som sysselsatte sig med fabrikation av för tobakstillverkningen erforderliga utensilier såsom cigarrlådor, cigarrettpapper, etiketter och dylikt föllo icke under monopolagstiftningen och tillerkändes heller icke några ersättningar på grund av det men, som införandet av statsmonopolet tillfogade deras rörelse. Åtskilliga röster höjdes vid tiden för monolets införande för att jämväl dessa fabriker och då särskilt tillverkarna av cigarrlådor skulle tillerkännas ersättning efter liknande principer som tobaksfabrikanter. Det framhölls, att de två fabriker, som vid tiden i fråga tillverkade cigarrlådor, efter monolets införande komme att bliva helt beroende av monopolbolaget för avsättning av sina produkter, och ifrågasattes därför även i riksdagen, att fabrikerne skulle inlösas liksom tobaksfabrikerne eller en prisreglering verkställas å fabrikaterna. Dåvarande finansministern framhöll häremot, att då från vissa håll uttalats farhågor för att de inom ifrågavarande industrier arbetande företagen på grund av tobakstillverkningens monopolisering skulle komma att bringas i svårigheter, det torde vara nog att erinra om att det tilltänkta monopolbolagets organisation och särskilt bestämmelserna om styrelsens sammansättning syntes innebära tillfyllestgörande garanti för att monopolbolaget i detta såväl som i andra avseenden skulle taga all skälighänsyn till andra personers berättigade intressen. Utskottet, som hade att behandla Kungl. Maj:ts proposition i ärendet, syntes icke hava ansett, att den av statsrådet berörda garantien i allo kunde anses tillfyllest, i det utskottet föreslog, och riksdagen beslöt, ett tillägg till Kungl. Maj:ts förslag, varigenom vid försäljning av råtabak viss prisreglering fastställdes, men beträffande förhållandet emellan Tobaksmonopolet och tillverkarna av cigarrlådor ansågs synbarligen den av finansministern omfördälda garantien tillräcklig. I den instruktion, som av Kungl. Maj:t utfärdades för de av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna av monopolbolagets styrelse, intogs även — tydligen bl. a. i ovannämnda syfte — en erinran om att bolaget mot de inhemska leverantörerna till tobaksindustrin borde förfara på ett sätt, som stode i överensstämmelse med vad billigheten krävde.

Vid behandlingen av monopolfrågan i riksdagen framhölls från åtskilliga håll, att tillverkarna av cigarrlådor kunde tänkas hava anspråk å ersättning efter principer liknande den, som fastställdes för tobakstillverkarna, men något beslut i dylik riktning kom icke till stånd, sannolikt bl. a. därför, att frågan icke ansågs aktuell. Det framhölls nämligen, att skäl för det dåvarande saknades för antagandet, att införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen skulle hava någon allvarigare konsekvens för cigarrlådsfabrikanterna,

då monopolbolaget antogs komma att lämna dem ungefär enahanda avsättningsmöjligheter som tidigare varit fallet. Vid behandling i riksdagens andra kammare av viss fråga angående tillägg till bestämmelserna om ersättningar till följd av statsmonopolet å tobakstillverkningen framhölls från håll, som för övrigt var motståndare till monopolet, att, därest det i framtiden skulle visa sig, att monopolbolagets styrelse komme till den uppfattningen, att det vore ändamålsenligare, att monopolbolaget självt tillverkade erforderliga cigarrlådor, ett dylikt beslut skulle av denna riksdagsman hälsas med tillfredsställelse, men att konsekvensen vore den, »att staten bör naturligtvis lämna denna fabrik skälig ersättning, därför att den måste nedlägga sin rörelse, då det icke finnes några andra köpare av dessa varor i landet än just monopolbolaget».

Det torde sålunda hava ansetts såsom givet, att införandet av tobaksmonopolet icke skulle få några allvarligare följder för tillverkarna av cigarrlådor, enär monopolets styrelse, som helt kunde behärska denna fråga, skulle komma att tillse, att så icke bleve fallet samtidigt som från åtskilliga håll framhölls, att om trots allt förhållandena skulle utveckla sig på sådant sätt, att tobaksmonopolet skulle omöjliggöra för tillverkarna av cigarrlådor att i fortsättningen driva sin näring, staten då, men icke dessförinnan, borde tillse, att vederbörande erhöles skälig ersättning. Uppfattningen i fråga var tydligen densamma år 1916, då en framställning behandlades från undertecknade Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag om åtgärder i syfte att åt bolaget och dess personal måtte beredas ersättning för de förluster, som åsamkats dem genom införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket. I sitt yttrande över denna vår framställning anförde styrelsen för Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet följande:

»Tillverkningen av cigarrlådor bedrives, såsom ock av handlingarna i ärendet framgår, av tvenne företag inom riket, nämligen Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag i Malmö samt Nya Aktiebolaget Engelska Ångsågsverket i Stockholm, vilket sistnämnda företag vid bildandet av Aktiebolaget Förenade Svenska Tobaksfabriker genom försäljning av aktiemajoriteten övergick i Aktiebolaget Förenade Svenska Tobaksfabrikers ägo. Då Tobaksmonopolet för närvarande icke har några som helst planer å bane på att självt upptaga tillverkningen av cigarrlådor, är Tobaksmonopolet, liksom förut den förra tobaksindustrien, för fyllande av sitt behov av dylika lådor hänvisat till nyss omförmälda tvenne företag. Under den gångna tiden av sin verksamhet har Tobaksmonopolet ock bemödat sig att mellan företagen i fråga på ett rättvist sätt fördela sina order å cigarrlådor, och har Tobaksmonopolet känt sig så mycket mera uppfordrat härtill, som i den för de av Kungl. Maj:ts utsedda ledamöterna i bolagets styrelse utfärdade instruktionen intagits en erinran om att bolaget mot de inhemska leverantörerna till tobaksindustrien bör förfara på ett sätt, som står i överensstämmelse med vad billigheten kräver. Under förutsättning att sökandebolaget jämväl för framtiden visar sig leverans- och konkurrenskraftigt, bör sålunda avsättning för dess tillverkning alltjämt kunna påräknas.

På grund av vad sålunda anförts och då styrelsen för sin del icke kan finna annat än att situationen i nu förevarande avseende är densamma, som då frågan behandlades av 1914 och 1915 års riksdagar, får styrelsen såsom sin mening uttala, att den föreliggande framställningen icke synes vara ägnad att böra föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.»

Kungl. kommerskollegium, som jämväl hade framställningen på remiss, framhöll, att, därest situationen skulle utveckla sig på sådant sätt, att monopolbolaget självt upptog tillverkningen av cigarrlådor och det skulle visa sig omöjligt för vårt bolag att fortsätta sin tillverkning genom att monopolbolaget

ej ville tillförsäkra bolaget tillräcklig avsättning mot skäligt vederlag, kommerskollegium ansåge oss berättigade till gottgörelse.

Redan vid monolets införande hyste emellertid vi de allvarligaste farhågor för vår fabriks framtidsutsikter, och vi gjorde upprepade ansträngningar att till vederbörande framföra våra synpunkter, bland annat i en skrivelse till bevillningsutskottet, som behandlade ärendena i fråga. Då åtskilliga av de synpunkter, som i denna skrivelse framhållits, sedermera visat sig stå i överensstämmelse med utvecklingen, tillåta vi oss bilägga en avskrift av sagda skrivelse. Utvecklingen har nämligen nu blivit den vi fruktade eller sålunda att vi icke vidare kunna hålla vår gamla fabrikation i gång på den grund att tobaksmonolet i skrivelse av den 25 augusti 1928 förklarat sig icke kunna tillförsäkra oss mer än en förhållandevis obetydlig avsättning för år 1929 och icke någon alls för tiden därefter. Vi tillåta oss i detta sammanhang lämna en kortare redogörelse för utvecklingen av cigarrlådstillverkningen intill denna tidpunkt.

Pehr Fricks Fabriks Aktiebolag bildades år 1869 och övertog då den av Pehr Frick redan i början av 1850-talet igångsatta tillverkningen av cigarrlådor. Någon tidigare fabrik för produktionen i fråga torde icke hava förfunnits i Sverige. I slutet av 1890-talet upptogs emellertid tillverkningen även av Aktiebolaget Malmö Lådfabrik, men denna fabrik blev år 1903 övertagen av vårt bolag. År 1901 bildades i Stockholm Nya Aktiebolaget Engelska Ångsågverket, vilket bolag även upptog fabrikation av cigarrlådor. Ett visst samarbete åstadkoms emellan de två fabrikena och ehuru konkurrensen givetvis inverkade på resultatet kunde dock vårt bolag allt fortfarande driva sin rörelse med tillfredsställande resultat. Pehr Fricks fabriker hade ursprungligen drivit sin verksamhet i egen fastighet, men då bolaget såsom ovan omförmäls övertog Aktiebolaget Malmö Lådfabriks fabrikation av cigarrlådor, överflyttades fabriken till de av sistnämnda företag förhyrda lokalerna. År 1910 inköptes emellertid ny tomt av Malmö stad inom stadens fabriksområde i Mellersta förstaden, och den nya fabriksbyggnaden blev färdig att tagas i bruk under år 1912. Fabriken är fortfarande inrymd i dessa lokaler och är utrustad med fullt modern maskinell utrustning, som givetvis varit rätt kostsam. Hela fabriken med maskinell utrustning samt torkinrättning och annan inredning är speciellt inrättad för fabrikation av cigarrlådor och är praktiskt taget värdelös för annat ändamål.

Såsom förut anförts existerade vid tiden för monolets införande två fabriker i landet, som tillverkade cigarrlådor, nämligen vår fabrik i Malmö och Nya Aktiebolaget Engelska Ångsågverket i Stockholm. Tobaksmonolet fördelade sina order emellan dessa två fabriker, och, ehuru vi närmast hade den uppfattningen, att vår fabrik vid denna orderfördelning icke blev fullt så gynnsamt ställd som den andra fabriken, kunde likväl vår verksamhet upprätthållas med förhållandevis tillfredsställande resultat. Nya Aktiebolaget Engelska Ångsågverkets rörelse blev nedlagd någon gång under slutet av år 1920. Vi ansågo oss då hava anledning hysa den förhoppningen, att vår fabrik skulle bliva satt i tillfälle att leverera monolets hela behov av lådämnen, då vi genom nyssnämnda förhållande blevo den enda fabrik inom landet, som drev dylik fabrikation. Den konkurrens, som utlandet alltid kunde bjuda, utgjorde enligt vårt förmenande en tillräcklig garanti för monopolbolaget, att vi städse måste leverera fullgott material till rimliga priser. Monopolbolaget syntes emellertid hava en annan uppfattning och startade egen fabrik för cigarrlåd-tillverkning. Monolets nya fabrik hade icke den omfattning som vår, i det monolet importerade halvfabrikat, som vidare förädlades vid fabriken, under det vi importerade själva råvaran, som undergick hela förädlingsproceduren vid fabriken. Den fabrikation monolet startade var icke någon direkt

fortsättning av Engelska Ångsågverkets rörelse utan en helt ny fabrik. Monopolet övertog sålunda icke det nedlagda bolagets maskiner, och ingen av Ångsågverkets arbetare torde, såvitt vi hava oss bekant, erhållit anställning i den nya fabriken. Den nystartade fabriken inverkade emellertid till en början icke å storleken av tobaksmonopolets beställningar hos oss jämfört med beställningarnas storlek under Engelska Ångsågverkets tid, utan till den nya fabriken syntes överföras de order, som tidigare placerats hos den nedlagda fabriken. Vår rätt naturliga förhoppning att få övertaga den nedlagda fabriken tillverkning gick sålunda icke i uppfyllelse, men någon direkt försämring hade likväl icke inträffat. Under de senaste åren har däremot en direkt och synnerligen väsentlig försämring inträffat. Våra leveranser till mono-
polet under åren 1925—1928 utvisa följande siffror:

1925	antal lådor,	993,676 st.
1926	»	1,196,236 »
1927	»	822,552 »
1928	»	c:a 675,000 »

I monopolbolagets ovan omförmälda i avskrift bifogade skrivelse till oss av den 25 augusti 1928 uppgives såsom orsak till den väsentliga nedgången dels minskad konsumtion av cigarrer, dels den under senare år allt vanligare 10-förpackningen i pappaskar. Vi hava naturligtvis icke tillfälle mera bestämt yttra oss om, huruvida de sålunda uppgjorda skälen till nedgången i monopolbolagets beställningar hos oss äro riktiga, men tillåta oss dock framhålla, att monopolbolagets styrelseberättelser knappast giva något verkligt stöd för uppgiften om någon väsentligare nedgång i cigarrkonsumtionen samt att förpackningen i pappaskar införts av monopolbolaget, som givetvis kan bestämma i vilken förpackning monolets varor skola tillhandahållas allmänheten. Det är väl knappast troligt, att denna slags förpackning införts, om ej monolet funnits, ty, enligt vad erfarenheten från utlandet lärt, förpackas cigarrer såväl som cigarrecigarretter i pappförpackning endast i länder, där monopol på tobak införts, d. v. s. där förbrukaren ej har annat val än att låta sig nöja med vad som erbjudes. Denna möjlighet för monolet att övergå till annan förpackning än den sedvanliga var ju just en av de farhågor, för vilka vi gävo uttryck i vår ovannämnda skrivelse till bevillningsutskottet.

Enligt meddelande från tobaksmonolet skulle förbrukningen av lådor under åren 1925—1928 hava utgjort

1925	2,500,000 lådor
1926	2,100,000 »
1927	2,000,000 »
1928	1,600,000 »

(uppgiften lämnad i augusti 1928).

Våra leveranser till monolet hava sålunda i medeltal icke ens utgjort hälften av monolets behov, utan har större delen tillverkats vid monolets nyinrättade fabrik. Rörelsen vid vår fabrik kan icke med utsikt till framgång bedrivas med mindre tillverkningen uppgår till cirka 1,000,000 lådor per år. Möjligen torde den dock nödortfligen kunna hållas i gång med en produktion av cirka 800,000 lådor per år, därest vi även finge leverera erforderliga halvfabrikat till monolets fabrik. Det synes emellertid, som en dylik lösning av vår svåra situation icke skulle överensstämma med monolets avsikter. I sin ovannämnda skrivelse av den 25 augusti 1928 har ju nämligen monopolbolaget meddelat oss, att vi för år 1929 endast kunde påräkna en leveranskvantitet av 500,000 lådor och att vi efter den 1 januari 1930 icke komma att erhålla några som helst order å cigarrlådor. Monolet motiverar detta sitt beslut med

att monopolets egen fabrik för tillverkning av cigarrlådor, som ursprungligen avsåg att fylla något över hälften av monopolets behov, numera visat sig vara tillräckligt effektiv för att täcka totalbehovet. Monopolbolaget anför i samma skrivelse, att arbetarna vid monopolbolagets lådfabrik bestå av förutvarande vid tobaksmonopolet anställda, till vilka monopolbolaget ansåge sig stå i högre grad av förbindelse än till andra arbetare. Monopolbolaget förklarar vidare, att meddelandet lämnas så tidigt för att göra övergången mjukare till omläggning av vår tillverkning.

Sedan vi erhållit ovan relaterade skrivelse från monopolbolaget, hava vi omedelbart upptagit förhandlingar med bolaget för att förmå bolaget frångå sitt beslut, vars konsekvenser skulle medföra ovillkorlig nedläggning av vår gamla fabrik med därav följande stora ekonomiska förluster och arbetslöshet för vår arbetarestam. En omläggning av tillverkningen är tyvärr utesluten, då de flesta av fabrikens maskiner äro specialmaskiner, som icke lämpa sig för annat ändamål och såväl torkinrättningarna som övrig inredning är speciellt inrättad för fabrikation av cigarrlådor och praktiskt taget värdelös för annat ändamål. De flesta av våra arbetare hava varit anställda vid vår fabrik under en lång följd av år och som de hela tiden varit sysselsatta vid specialmaskiner, som fordra viss färdighet, men relativt lätt kroppsligt arbete, torde det även bliva ytterst svårt för dem att skaffa sig annat arbete. Svenska Träindustriarbetareförbundet har även å arbetarnas vägnar gjort framställning i ärendet till monopolet, men varken denna framställning, varav avskrift närslutes, eller våra förhandlingar hava föranlett monopolbolaget att ändra sitt beslut, och har monopolet i sin skrivelse den 8 november 1928 underrättat om att dess styrelse godkänt de av ledningen vidtagna åtgärderna att utesluta oss från vidare leverans. Vi hava förgäves sökt framhålla, att vår fabrik, som ända sedan år 1869 bedrivit tillverkning av cigarrlådor och sedan år 1903 icke haft annan verksamhet, borde hava företrädere att få tillverka monopolbolagets behov av cigarrlådor framför monopolets fabrik, som startats först efter år 1920. Vi hava även framhållit, att monopolbolaget med sin stora verksamhet borde hava möjligheter att på annat sätt sysselsätta sina arbetare, därest anledning till deras pensionering icke förefunnes, men att vi däremot, därest vår rörelse måste nedläggas, icke hava någon möjlighet vare sig att skaffa våra arbetare någon sysselsättning eller något ekonomiskt stöd. Monopolbolaget har emellertid icke velat frångå sitt beslut och vi bliva sålunda nödsakade att inom en relativt nära framtid nedlägga vår gamla fabrik och avskeda våra arbetare och övrig personal. Den situation har alltså nu inträffat, som befarades av oss redan vid monopolets införande och som förutsågs från i denna framställning tidigare omförmålt håll i riksdagen, nämligen att monopolet icke längre vill låta den gamla industri, som sysselsatts med tillverkning av cigarrlådor, leva utan själv önskar tillverka sitt behov av nämnda artiklar. Skillnaden mellan oss och nämnda riksdagsmannahåll är emellertid den, att under det att det från sistnämnda håll förklarades, att ett dylikt beslut från monopolbolaget skulle hälsas med tillfredsställelse, vi för vår del måste betrakta beslutet såsom synnerligen beklagligt.

Vi hade på grund av allt vad som i denna sak tidigare anförts, bl. a. även från monopolbolaget, bibringats den övertygelsen, att våra tidigare farhågor varit ogrundade och att införandet av monopolet icke skulle behöva nödsaka oss att nedlägga vår gamla verksamhet, utan att vi allt fortfarande skulle hålla rörelsen i gång genom att från monopolbolaget erhålla tillräckliga beställningar å vårt fabrikat. Då så emellertid nu icke synes kunna bliva fallet, nödgas vi härmed i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t hos riksdagen måtte utverka anslag för skälig ersättning för den förlust, som drabbar oss och vår personal genom att vi bliva nödsakade nedlägga vår verk-

samhet, allt i överensstämmelse med de principer, som varit gällande för ersättning till de tobaksfabrikanter och hos dem anställd personal, vilka blevo tvungna att vid införandet av statsmonopol i tobakstillverkningen nedlägga rörelsen.

Underdånigst

Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag.

(sign.) *C. J. Bergh.*

(sign.) *Carl G. Frick.*

Malmö den 10 december 1928.

Avskrift.

Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet.

Stockholm den 25 augusti 1928.

Firma Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag,

Malmö.

Refererande till Edert brev av den 11 ds., ställt till kapten Wallenberg personligen, bedja vi få meddela följande.

Till följd av minskad konsumtion av cigarrer och allmänhetens övergång till 10-förpackningar i askar har vårt behov av lädämnar visat stadig nedgång under senare år. Förbrukningen under åren 1925—1928 visar följande:

1925	.....	2,500,000	lådor,
1926	.....	2,100,000	»
1927	.....	2,000,000	»
1928	.....	1,600,000	»

Den anläggning för tillverkning av lädämnar, vi på sin tid inrättade och som avsåg att fylla något över hälften av vårt behov, visar sig nu vara tillräckligt effektiv för att täcka Tobaksmonopolets totala kvantitet.

Vår lädfabriks arbetare bestå av förutvarande vid Tobaksmonopolet anställda, till vilka Tobaksmonopolet står i högre grad av förbindelse än till andra arbetare.

Vi hava alltid sökt att i den mån vi kunnat taga hänsyn till förutvarande leverantörer och hava på den grund under de gångna åren lämnat Eder avsevärda beställningar. På grund av vad ovan anförts se vi oss tyvärr icke i stånd att fortsätta därmed. Vi hava ej underlåtit att hålla Eder underkunniga om ovanstående förhållanden och under de senaste tre åren successivt minskat våra beställningar hos Eder. För att emellertid göra övergången mjukare till omläggning av Eder tillverkning äro vi villiga att för resten av år 1928 lämna Eder all beställning från Malmö-fabriken, vilken beställning belöper sig till cirka 100,000 lådor eller något därutöver. Gävle har ej vidare behov av lädträ detta år till följd av för stort lager. För 1929 kunna vi garantera Eder en totalkvantitet av 500,000 lådor. Eder prislista av den 27 juli i år skall gälla för dessa leveranser. Efter den 1 januari 1930 kunna Ni emellertid icke beräkna vidare beställning från oss.

Med anledning av Eder förfrågan, om Ni kunde få tillfälle inkomma med offerter å cederbräder i konkurrens med våra nuvarande leverantörer, bedja vi få meddela, att vi alltid med nöje emotse Edra anbud. Vårt behov av cederbräder per år ställer sig ungefär som följer:

Totalkvantitet ca. 100.000 kvm. uppdelade i följande mått.

20,000	.....	3/16	×	4
25,000	.....	3/16	×	4 1/2
25,000	.....	3/16	×	5
25,000	.....	3/16	×	5 1/2
5,000	.....	3/16	×	6

Högaktningsfullt

Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet
(sign) *Holsti.*

Avskrift av Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolags skrivelse av den 23 febr. 1915.

Till riksdagens bevillningsutskott.

När undertecknaren härav den 19 dennes, enligt välvilligt medgivande, fick tillfälle att inför utskottet redogöra för en del förhållanden berörande Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolags cigarrlådfabrik i Malmö, framställdes bl. a. den fråga, vilka anledningar till oro vi kunde hava på grund av att vi, enligt det vid förra årets riksdag beslutade tobaksmonopolet, skulle få staten resp. Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet till ende köpare av vår tillverknings alster. Undertecknad angav då ett par av de av oss hysta farhågorna, men då det torde vara önskvärt, att det möjligast fullständigt redogöres för de skäl till oro, som av oss hysas, så tillåta vi oss söka göra det här.

Så länge ett industriellt företag får lov att fritt arbeta utan statens ingripande, beror i all huvudsak dess ekonomiska utveckling och framgång samt dess förmåga att övervinna de svårigheter, som möta i den fria konkurrensen, på ledarnas duglighet, arbetsamhet och energi. I och med det att staten genom monopollagstiftning inför sådana bestämmelser, att företagets tillverkning endast kan säljas till en enda köpare, till monopolet, så bortfaller samtidigt möjligheten för ledarna att kunna göra sin duglighet gällande. Det ligger i monopolets makt att avgöra om det skall köpa större eller mindre kvantiteter av den ena eller den andra fabrikanten. Monopolet kan, om det så för gott finner, köpa hela sitt behov från en fabrik, och underlåta att köpa något alls av en annan. Monopolet kan till och med tänkas bygga en egen fabrik för sådan tillverkning — i detta fall för cigarrlådor — och lämna förut befintliga fabriker utan sysselsättning alls.

Även om monopolet icke på sådant sätt skulle begagna sig av denna sin genom monopollagstiftningen tillkomna makt, så kan monopolet erbjuda så låga priser för fabrikatet, att verksamheten icke blir lönande för de befintliga fabrikerna; utan dessa ställas inför nödvändigheten att nedlägga rörelsen och deras ägare därmed bli ruinade. Ledarnas större eller mindre duglighet är, i följd av monopolets maktställning, även därvid praktiskt taget utan betydelse.

Över alla sådana förhållanden få de befintliga fabrikernas ägare intet som helst inflytande på annat sätt än, att de möjligen, genom att ställa sig personligen väl hos de för tillfället styrande inom monopolet, skulle kunna verka för att deras företag bleve gynnade med lika stora order som andra företag inom branschen och till skäligen priser. Det komme m. a. o. att gälla i vad mån ägarerna eller deras representanter, mer eller mindre såsom supplikanter, kunde ställa sig väl hos monopolet.

Vore vår fabrikation sådan, att vi med vår fabrik och vad därtill hör kunde tillverka något annat än cigarrlådor, så kunde ju sägas, att vi i ogynnsammaste

fall kunde lägga ned cigarrlådstillverkningen och i stället upptaga annan verksamhet. Detta är nu icke möjligt. Hela vår fabrik med dess maskinella anordningar m. m. är avsedd och kan endast användas för den tillverkning av cigarrlådor, som vi bedrivit under omkring 60 år.

Men även om så vore, att själva fabriken m. m. kunde användas för annan verksamhet, så kunna vi och våra anställda, vilka icke äga erfarenhet uti annan verksamhet, icke med utsikt till framgång tänkas börja någon sådan; och detta så mycket mindre som vi i så fall skulle nödgas att söka mer eller mindre tränga ur marknaden någon eller några av dem, som hittills och med fackkunnskap bedrivit sådan annan verksamhet. I alla händelser kunde vi, såsom i facket okunniga nybörjare, icke hava hopp om framgång för egen del, men däremot högst antagligt skada de fackkunniga, tidigare idkarna inom sådan för oss ny näring.

Som nämnt är denna möjlighet till övergång till annat yrke emellertid under alla förhållanden för oss stängd på grund av omöjligheten att använda vår fabrik för annat än tillverkning av cigarrlådor.

I det föregående har endast talats om för cigarrlådfabrikerna menliga åtgärder, som kunna tänkas avsiktligt företagna av monopolet.

Det kan emellertid även tänkas, att cigarrlådfabrikerna menligt influeras även oavsiktligt genom andra monolets åtgärder eller genom brist på lämpliga åtgärder från monolets sida.

Man kan exempelvis tänka sig att monolets ledning blir sådan, att order på cigarrlådor icke lämnas successive, d. v. s. icke så att cigarrlådfabrikerna få någorlunda jämn sysselsättning hela året, utan att monopolet lämnar större order stötvist, medförande att cigarrlådfabrikerna tidtals måste arbeta på övertid, tidtals med reducerad arbetstid, eller kanske till och med periodvis måste stå stilla. Vår snart 60-åriga erfarenhet visar att sådant icke behöver befaras vid enskild drift med många större eller mindre cigarrfabriker, vilkas inkommande order någorlunda utjämna varandra, så att vi ständigt haft tämligen jämn sysselsättning. Skötes monolet väl, så skulle olägenheter för oss i detta hänseende icke vara att befara, men även om det anses att sammansättningen av monopalbolagets styrelse nu blir sådan, att största utsikter finnas att monopolet kommer att skötas på ett fullt fackkunnigt sätt, så är detta för oss icke betryggande, ty förändringar till det sämre i monopolbolagets ledning kunna snart nog inträda, och då bleve vi oförskyllt lidande.

För cigarrlådfabrikernas ekonomi är det givetvis av stor betydelse, att cigarrkonsumtionen inom landet icke minskas. Så länge staten icke ingrep uti tobaksfabrikationen, behöfde inga farhågor i detta hänseende hysas, ty i var och en av de enskilda cigarrfabrikanternas eget intresse låg att tillverka så goda och så billiga cigarrer som möjligt, varigenom konsumtionskvantiteten tryggades. Nu är under alla förhållanden en nedgång uti cigarrkonsumtionen att förvänta enbart på grund av den beslutade resp. av den föreslagna höga tobaksskatten. Men oavsett detta, så är icke otänkbart, att monolets tillverkning av cigarrer, tidigare eller längre fram, blir sådan, att allmänheten vänjer sig mer eller mindre av att röka cigarrer, och i stället kommer att företrädesvis röka pipa eller cigaretter. Så har det gått i Frankrike, där cigarrkonsumtionen bland den stora allmänheten är nästan ingen. I Italien lär cigarrkonsumtionen likaledes hava blivit relativt ringa.

En sådan förändring kan för monolet vara jämförelsevis betydelselös. Om monolet får sina intäkter mer eller mindre av cigarrer eller mer eller mindre av pip- och cigaretter, torde vara för monolet ligkiltigt, och man har därför ingen anledning förvänta, att monolet skulle särskilt anstränga sig för att förhindra en sådan förändring. För oss cigarrlådfabrikanter kunde den däremot bli rent olycksbringande. Orsaken därtill vore realiter statens åtgärd att

införa tobaksmonopol utan att samtidigt vidtaga alla åtgärder för att ekonomiskt skydda alla dem, som beröras av monopolbeslutet.

Så länge cigarrlångfabrikation var en för de enskilda fri näring, var icke att befara, att det för förpackning av cigarrer skulle användas annat än lådor av trä av sådan beskaffenhet som vår fabrikation avser. Sådana trälådor äro de enda fullt lämpliga för förvaring av cigarrer, och den enskilde cigarrfabrikant, som velat försöka sälja cigarrer uti annan förpackning, skulle snart nog finna allmänhetens dom öfver hans försök sådan, att han snarast återginge till förpackning uti hittills vanliga trälådor.

Monopolet är även i detta hänseende i en helt annan ställning. Det får makt att när det så behagar besluta leverera cigarrer i vilken annan förpackning som helst. Allmänheten får intet annat val än att taga cigarrerna sådana som den får dem, eller också låta bli att röka cigarrer. De, som givetvis komme att sitta emellan vid en förändring av förpackningen, bleve emellertid cigarrlångfabrikanterna, och det utan någon deras förskyllan.

Än flera exempel på hurusom cigarrlångfabrikanterna skulle komma uti ett fullständigt ekonomiskt beroende av monopolet och dess ledning skulle väl kunna framvisas, men våga vi tro, att de ovannämnda skola tillräckligt övertyga om det berättigade uti vår oro för vårt företags framtid och uti vår, enligt vår mening rimliga, önskan, att staten måtte uppdraga åt de beslutade kommissionerna att låta opartiskt värdera cigarrlångfabrikerna med vad till dem hör i deras nuvarande skick samt att med dem underhandla om statsinlösen på basis av sådan värdering, så att det må ernås en utgångspunkt för frambärande till en följande riksdag av förslag om statsinlösen.

Den, som sätter sig in i cigarrlångfabrikanternas ställning i följd av nuvarande lagstiftning om tobaksmonopol, torde finna, att den är sådan, att cigarrlångfabrikanterna komme att få sina kapital liggande uti företag, vilka icke kunde drivas annat än — låt vara indirekt — för statens resp. dess tobaksmonopols räkning, samt att de icke finge någon möjlighet att gent emot staten resp. monopolet kunna göra sina än så berättigade krav gällande. Och då det icke kan anses rimligt, att den enskilde på så sätt tvingas att — låt vara indirekt — ställa sitt enskilda kapital till statens förfogande, så torde det ock vara skäligt att staten övertager fabriken i fråga och frigör de enskildas kapital, så att de må kunna nyttiggöra dem uti andra företag, där de kunna göra sin duglighet, arbetsamhet och energi gällande.

Skulle den princip, som, på grund av förra riksdagens beslut i tobaksmonopolfrågan, gör att cigarrlångfabrikanterna nödgas ställa sina i cigarrlångfabriken nedlagda enskilda kapital till statens resp. monopolets tjänst, gjort sig helt gällande vid införandet av tobaksmonopolet, så hade staten endast behövt gottgöra *de* tobaksfabrikanter, vilkas fabriker skulle nedläggas, varemot staten kunnat låta de tobaksfabrikanter, vilkas fabriker äro avsedda att även under monopolet fortfarande hållas i gång, behålla dessa fabriker såsom sina egna. men visserligen — på grund av statsmonopolet — utan möjlighet att sälja sin tillverkning till någon annan än till staten resp. monopolet. Hade så förfarits, så hade sådana tobaksfabrikanter kommit i samma ställning som vi cigarrlångfabrikanter nu äro; de hade fått monopolet till ende köpare och ende bestämmande öfver sig. Då detta emellertid icke ansetts skäligt, utan staten fullt inlöser sådana tobaksfabriker, som äro avsedda att fortfarande hållas i gång, så torde det ock få anses rimligt, och i varje fall konsekvent, att staten inlöser cigarrlångfabriken.

Vi våga därför ock uttala den förhoppning, att bevillningsutskottet skulle finna den vördsamma hemställan, som vi framfört uti vår skrivelse av den 13 dennes i allo rimlig och sådan, att bevillningsutskottet kan finna anledning tillmötesgå densamma; så mycket dess hellre, som det ju kan tänkas, att stater vid

en inlösen likviderade lösesumman icke kontant utan med statsobligationer efter dagskurs, varigenom det bleve staten möjligt att amortera köpeskillingen inom den tidrymd staten själv funne lämplig.

Malmö den 23 februari 1915.

Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag

Carl Frick.

Till denna skrivelse bilagd avskrift av Svenska träindustriarbetareförbundets skrivelse till aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet är i sin helhet intagen i samma förbunds skrivelse till Konungen av den 29 december 1928.

Avskrift.

Stockholm den 9 februari 1929.

Till KONUNGEN.

Genom särskilda remisser den 9 januari 1929 har Kungl. Maj:t anbefallt kommerskollegium att, efter att hava berett styrelsen för aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet tillfälle att yttra sig, avgiva utlåtande över framställningar från dels Pehr Fricks fabrikers aktiebolag dels ock Svenska träindustriarbetareförbundet angående ersättningsanspråk i anledning av nödtvunget nedläggande av sistnämnda fabrik.

I framställningarna, som lämpligen kunna gemensamt behandlas, har yrkats, dels av Pehr Fricks fabrikers aktiebolag, »att Kungl. Maj:t hos riksdagen måtte utverka anslag för skälig ersättning för den förlust, som drabbar oss och vår personal genom att vi bli nödsakade nedlägga vår verksamhet, allt i överensstämmelse med de principer, som varit gällande för ersättning till de tobaksfabrikanter och hos dem anställd personal, vilka blevo tvungna att vid införandet av statsmonopol i tobakstillverkningen nedlägga rörelsen»,

dels ock av Svenska träindustriarbetareförbundet, »att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen utverka anslag för att bereda hos Pehr Fricks fabrikers aktiebolag anställda arbetarna ekonomisk gottgörelse i anledning av fabriksdriftens nedläggande till följd av tobaksmonopolets övertagande av cigarrlådstillverkningen, att utgå efter enahanda grunder, som tidigare tillämpats för tobaksarbetare, vilka till följd av tobaksmonopolets införande blevo utan sysselsättning i sitt yrke».

Remissakterna återställas och från aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet införskaffade yttranden bifogas.

Framställningarna i fråga äro föranledda av en remisshandlingarna bilagd skrivelse den 25 augusti 1928 från aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet, däri nämnda bolag — under åberopande av minskad konsumtion av cigarrer och ökad användning av pappaskar för förpackning av cigarrer och cigarr-cigarretter samt den omständigheten, att den anläggning för tillverkning av lådämnen, monopolbolaget på sin tid inrättade och som avsåg att fylla något över hälften av dess behov, numera visat sig tillräckligt effektiv för täckande av bolagets hela behov — meddelat, att bolaget dels vore villigt för återstoden (september—december) av 1928 lämna beställning å cirka 100,000 cigarrlådor eller något därutöver dels för år 1929 kunde garantera en totalbeställning av endast 500,000 lådor, dels ock att sökandebolaget efter den 1 januari 1930 icke kunde beräkna vidare beställning från monopolbolaget.

Sökandebolaget är, förutom monopolbolaget, för närvarande den enda tillverkaren av cigarrlådämnena inom landet, sedan ett annat inhemskt företag — nämligen Nya aktiebolaget engelska ångsågverket — hösten 1920 nedlagt sin rörelse, i samband varmed monopolbolaget påbörjade sin produktion av lådämnena.

Statsmonopol å tobakstillverkningen i riket infördes från och med den 1 juni 1915, då Kungl. Maj:ts förordning i ämnet den 15 december 1914 (nr 436) trädde i kraft. Samtidigt utfärdade Kungl. Maj:ts förordning (nr 437) om vad iakttagas skall i avseende å införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket, den s. k. ersättningsförordningen. (Viss ändring däri genom K. F. ¹¹/₆ 1915, nr 199.) Enligt 1 § i ersättningsförordningen skall det åligga staten att — enligt vissa i förordningen angivna grunder — dels inlösa tobaksfabrikant tillhöriga specialmaskiner för tillverkning av tobaksvaror, vissa andra inventarier samt lager av oarbetad tobak och halvfabrikat m. m., ävensom utgiva ersättning för värdeminskning å vissa inventarier, dels till tobaksfabrikant utgiva ersättning för värdeminskning å fabriksfastighet och vissa därtill hörande inventarier, dels till tobaksfabrikant utgiva ersättning för förlorad näringsverksamhet, dels ock utgiva ersättning för förlorad anställning inom tobakstillverkningen m. m.

För uppskattning av värdet å inventarier och lager, som skulle av staten inlösas, samt för bestämmande av annan ersättning, som staten skulle betala, tillsattes särskilda kommissioner (se 3 §). Beträffande de grunder, efter vilka inlösnings och ersättning skulle utgå, hänvisas till II kap. i ersättningsförordningen. Här må dock erinras, att den personliga ersättningen till dem, som förlorat sin anställning, såsom regel utgjordes av en engångsersättning, utgående med vissa gånger medeltalet av på särskilt sätt beräknad »medelårsinkomst». I stället för denna engångsersättning kunde i vissa fall utgå en livränta, vilken form dock — enligt vad kollegium inhämtat — endast i mycket ringa utsträckning kom till användning.

Kristidsförhållandena och andra omständigheter föranledde utlämnande av ytterligare personliga ersättningsbelopp. Nu gällande bestämmelser i sistnämnda hänseende innehållas i Kungl. Maj:ts kungörelse den 7 juli 1921 (nr 409) angående understöd i vissa fall åt genom tobaksmonopolets införande nödlidande personer. Enligt nu gällande tilläggsavtal den 20 juni 1924 till kontrakt den 12 februari 1915 mellan svenska staten och aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet har monopolbolaget förbundit sig att för tiden från och med den 1 juli 1925 lämna staten gottgörelse för de understödsbelopp, som kunna komma att utgå på grund av bestämmelserna i 1921 års ovannämnda kungörelse.

Bestämmelser hava jämväl utfärdats genom Kungl. Maj:ts förordning den 17 juni 1916 (nr 212) om ersättning till tobaksgrossister och hos dem anställda personer med anledning av införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket. Enligt däri angivna grunder utgående ersättningsbelopp äro i åtskilliga fall andra och lägre än de i 1914 års ersättningsförordning angivna. I detta sammanhang torde bemärkas, att tobakstillverkningens monopolisering ej medförde någon monopolisering av handeln med tobaksvaror.

Ersättning i någon form till företagare eller personal inom tobaksproduktionens hjälpindustrier har däremot icke medgivits.

Viss utredning om dessa hjälpindustrier och deras ställning till statsmonopol å tobakstillverkningen framlades i samband med den utredning, som föregick tobaksmonopolets införande, varvid uppgifter även lämnades angående sökandebolagets tillverkning m. m. Härom tillåter sig kollegium hänvisa till det av särskilda sakkunniga den 2 september 1911 avgivna betänkandet med förslag angående reglering av tobaksbeskattningen, del I s. 260 ff. samt kollegii därtill fogade utredning, del II s. 245 ff.

Frågan om ersättning till sökandebolaget i anledning av införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket och därmed i samband stående förhållanden har — såsom av remisshandlingarna framgår — förut vid olika tillfällen framförts.

Sälunda gav sökandebolaget redan i skrivelse den 3 juni 1914 uttryck för sin fasta förhoppning, »att Kungl. Maj:t vid ordnandet av tobaksbeskattningen och därmed sammanhängande angelägenheter» måtte tillse, att sökandebolaget — som då i omkring 57 år bedrivit cigarrlådtillverkning och alltså vore det äldsta företaget i branschen i Sverige — ej bleve åsidosatt i sina berättigade intressen.

Sökandebolagets skrivelse 3/6 1914.

I proposition nr 254 till 1914 års senare riksdag framhöll föredragande departementschefen (s. 67), »att sådana industrier, som sysselsätta sig med fabrikation av för tobakstillverkningen erforderliga utensilier, såsom cigarrlådor, cigarretpapper, etiketter och dylikt, givetvis icke komma att falla under monopollagstiftningen. Då från vissa håll uttalats farhågor för att de inom dessa industrier arbetande företagen på grund av tobakstillverkningens monopolisering skulle komma att bringas i svårigheter, torde det vara nog att erinra om, att det tilltänkta monopolbolagets organisation och särskilt bestämmelserna om styrelsens sammansättning synas innebära tillfyllestgörande garanti för att monopolbolaget i detta såväl som i andra avseenden skall taga all skälig hänsyn till andra personers berättigade intressen».

Proposition till 1914 års B-riksdag.

I detta samband tillåter sig kollegium erinra, att halva antalet av monopolbolagets styrelseledamöter — för närvarande åtta — enligt gällande bolagsordning utses av Kungl. Maj:t. Enligt monopolkontrollutredningens betänkande den 21 november 1928 (Statens offentliga utredningar 1928:27, Finansdepartementet) äger staten sedan slutet av 1917 direkt eller indirekt — genom pensionsförsäkringsfonden — c:a 89 % av monopolbolagets hela aktiekapital. För de av Kungl. Maj:t utsedda styrelseledamöterna har av Kungl. Maj:t den 26 februari 1915 utfärdats instruktion. (Intagen i proposition 192/1924 s. 127 och beröres jämväl nedan.)

Till särskilda utskottet nr 3, som hade att förberedande behandla Kungl. Maj:ts ovannämnda proposition, ingick sökandebolaget jämväl med en framställning, som icke föranledde någon åtgärd, ehuru riksdagen i enlighet med utskottets förslag uttalade (skr. nr 261), att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts förslag låtit sig angeläget vara att tillse att för alla dem, som av monopolens införande berördes, i möjligaste mån mildrades de svårigheter, som övergången från fri näring till statsmonopol inom tobakstillverkningen kunde komma att medföra.

Med anledning av väckta motioner, nr 33 i första kammaren och nr 44 i andra kammaren, kom frågan om ytterligare ersättning utöver den i 1914 års förordning om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket (ersättningsförordningen) ånyo att bliva föremål för riksdagens behandling. Cigarrlådtillverkarna omnämndes dock ej i motionerna, som voro mycket allmänt hållna.

1915 års riksdag.

Bevillningsutskottet (utl. nr 14), som hade att behandla motionerna, fick därvid mottaga två skrivelser från sökandebolaget, varav den senare bifogats remissakten. I den första (ej bifogade) skrivelsen ifrågasatte bolaget statsinlösen av företaget på basis av värdering, företagen av de i ovannämnda motioner omnämda kommissioner. Utskottet, som icke ville taga ställning till frågan, huruvida under inlösnings- och ersättningsförfarandets gång i enskilda fall ersättning kunde finnas påkallad utöver vad gällande bestämmelser medgäve, avstyrkte väl motionerna, men uttalade tillika: »Skulle emellertid under kommissionernas verksamhet ett eller annat fall yppa sig, då billighet och rättvisa icke synas kunna med stöd av gällande bestämmelser behörigen tillgodoses och på grund

härav statens mellankomst kan finnas önskvärd, hyser utskottet den förvisningen, att Kungl. Maj:t icke skall underlåta att hos riksdagen göra den framställning som härav kan föranledas.»

Emellertid förekommo ej mindre än fem reservationer mot utskottets beslut. I huvudreservationen, som endast innehöll en helt allmän motivering, påyrkades skrivelse till Kungl. Maj:t därom, »att den i § 3 av kungl. förordningen om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket omförmälda centralkommissionens uppdrag måtte genom Kungl. Maj:ts åtgärd vidgas därhän, att densamma jämväl finge förberedelsevis till prövning upptaga ersättnings- respektive understödsanspråk, vilka tilläventyrs ej blivit tillgodosedda genom 1914 års riksdagsbeslut».

I en annan reservation (av herr Röing), däri reservanten anslöt sig till huvudreservanternas hemställan, uttalade reservanten, att han »under motionernas behandling inom utskottet, med särskild tanke på cigarrlångfabrikanter, betonat, att staten, därest bolaget kommer att inrätta sin verksamhet så att avsättningsmöjligheterna för sådana näringsidkare, som för sin avsättning äro beroende av tobakshantering, efter monolets i kraftträdande upphöra eller väsentligen försvåras, bör tillerkänna dem en emot intrånget i deras näring svarande ersättning.»

Riksdagen kamrar stannade i olika beslut, då första kammaren med avslag å utskottets hemställan antog det förslag, som innefattades i huvudreservationen, varemot andra kammaren biföll utskottets hemställan, varför frågan förföll.

Sökandebolagets skrivelser
v/11 1915 och
40/1 1916.

I en till Kungl. Maj:t ställd skrivelse den 23 november 1915 har sökandebolaget — under förmälan att bolaget hos den jämlikt Kungl. Maj:ts förordning den 15 december 1914 om vad iakttagas skall i avseende å införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket utsedda centralkommissionen gjort framställning om eventuell gottgörelse åt bolaget och dess personal för skada genom monolets införande samt att centralkommissionen förklarat framställningarna icke föranleda någon dess åtgärd — hemställt, att ersättningsfrågan måtte av Kungl. Maj:t tagas i övervägande och för utredning överlämnas till den eller de personer, vilka erhållit eller komme att erhålla Kungl. Maj:ts uppdrag att till framläggande för 1916 års riksdag förbereda liknande frågor. Sedan framställningen av Kungl. Maj:t remitterats till kommerskollegium för avgivande av utlåtande, har bolaget i en senare likaledes till kommerskollegium remitterad skrivelse lämnat en närmare motivering för sin förstnämnda framställning.

Över förstnämnda framställning avgav *aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet* den 19 februari 1916 av Kungl. Maj:t infortrat utlåtande, vars huvudinnehåll intagits i sökandebolagets nu föreliggande skrivelse. Monopolbolaget framhöll däri bl. a., att monopolbolaget under den gångna tiden av sin verksamhet bemödat sig om att mellan de två då förefintliga cigarrlångfabrikerna på ett rättvist sätt fördela sina order å cigarrlång, och hade bolaget känt sig så mycket mera uppfordrat härtill, som i den för de av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna i bolagets styrelse utfärdade instruktionen intagits en erinran om att bolaget mot de inhemska leverantörerna till tobaksindustrien borde förfara på ett sätt, som stode i överensstämmelse med vad billigheten krävde. Under förutsättning att sökandebolaget jämväl för framtiden visade sig leverans- och konkurrenskraftigt, borde sålunda avsättning för dess tillverkning alltjämt kunna påräknas. På grund av vad sålunda anförts och då monopolbolagets styrelse för sin del icke kunde finna annat än att situationen i förevarande avseende vore densamma, som då frågan behandlades av 1914 och 1915 års riksdagar, uttalade styrelsen, att den föreliggande framställningen icke syntes vara ägnad att föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I utlåtande den 29 april 1916 höll *kollegium* före, att sökanden förebragt sannolika skäl för antagande, att dess ställning genom det hinder, som orsakats rö-

relsen i och med monopolets införande, försämrats, och att någon förbättring icke komme att inträda under monopolets framtida verksamhet. Snarare torde kunna räknas med en sådan situation, att monopolbolaget självt upptog tillverkning av cigarrlådor, därest fördelar i ekonomiskt hänseende av dylik tillverkning vunnas av bolaget. Därest det efter noggrann utredning befundes omöjligt för sökandebolaget att fortsätta tillverkningen av cigarrlådor under dåvarande förutsättningar och monopolbolaget ej ville tillförsäkra sökandebolaget tillräcklig avsättning mot skäligt vederlag av dess alster, bleve enligt den uppfattning, kollegium i ersättningsfrågan hyste, sökanden berättigad till gottgörelse.

Beträffande formen för ersättningsansordnande fann sig kollegium icke böra ingå närmare, då frågan därom liksom beräknandet av det belopp, som i ersättningshänseende kunde komma att erfordras, borde före framställningens slutliga prövning tarva utredning, utöver vad tiden medgivit kollegium att åväga-bringa.

I samband med utredningen om eventuell ersättning för fabriksrörelsen syntes kollegium böra överväga vilken ersättning, som borde utgivas till den personal, som genom rörelsens nedläggande berövades sin anställning. Vad denna ersättning anginge, syntes det kollegium ställt utom allt tvivel, att bolagets verkstadspersonal icke kunde hänföras till de yrkesutbildades grupp, då tillverkningen av cigarrlådor skedde medelst specialmaskiner, för vilkas skötande någon egentlig fackutbildning icke erfordrades.

Kollegii utlåtande utmynnade i förslag, att handlingarna i ärendet måtte överlämnas till centralkommissionen — eller eventuellt under denna stående kommission — med uppdrag att efter verkställd granskning av sökandebolagets räkenskaper och ekonomiska förhållanden, ävensom eventuellt värdering av bolagets tillgångar underställa Kungl. Maj:ts resultatet av nämnda undersökning, samt, därest omständigheterna därtill föranledde, göra framställning om den gottgörelse, som syntes påkallad.

Efter remiss av ärendet till tobakscentralkommissionen lär framställningen enligt Kungl. Maj:ts beslut den 14 januari 1919 icke hava föranlett någon åtgärd.

Av den nu remitterade framställningen och vad kollegium inhämtat framgår i huvudsak följande.

Pehr Fricks fabrikers aktiebolag bildades år 1869 och var enligt uppgift då den ende tillverkaren av cigarrlådämnena. Aktiekapitalet uppgår för närvarande till 240,000 kronor i aktier å nominellt 1,500 kronor, vilka praktiskt taget samtliga ägas av nuvarande medlemmar av familjen Frick (se bil. 1). Tillverkningen, som från början endast till en del avsåg cigarrlådämnena, har sedermera oavbrutet pågått och omfattar sedan år 1903 endast cigarrlådämnena. Fabriken är sedan år 1912 förlagd å egen tomt inom Malmö stad och är utrustad med fullt modern maskinell utrustning med torkanläggning, vilken såväl som annan inredning lär vara speciellt inrättad för fabrikation av cigarrlådor (-ämnena) och praktiskt taget värdelös för annat ändamål. För vinnande av viss ledning rörande värdet av specialmaskiner och inventarier m. m. har införskafts bilagda utdrag av bolagets böcker (bil. 2—5).

Såvitt av bilagorna 2 och 4 framgår, skulle maskinernas och inventariernas bokförda värde — efter avdrag av de till förnyelsefonden gjorda avsättningar, som motsvara avskrivningar å samma värde — vid 1929 års ingång utgöra 34,957:48 kronor, varvid är att märka, att sedan år 1912 den genomsnittliga avsättningen till förnyelsefonden för maskiner och inventarier uppgått till ca $4\frac{1}{2}$ %.

Beträffande värdet av de å fastighetens konto bokförda maskinerna (bil. 3) torde framhållas, att av det sammanlagda bokförda värdet — fränsett av-

1928 års
framställ
ning.

skrivningar — å 5,538:66 kronor endast en post å 1,944:34 kronor hänför sig till senare tidpunkt än år 1918.

Det eventuella nuvarande värdet av de vid inköpet direkt på omkostnads-kontot förda maskinerna kan icke med ledning av nu tillgängliga uppgifter bedömas.

Sökandebolaget har uppgivit, att enligt år 1922 upprättade värderings-instrument maskiner och inventarier åsatts ett värde av 133,972 kronor samt torkanläggningens fasta delar ett värde av 8,900 kronor.

Såsom förut berörts, funnos före monopolbolagets upptagande av cigarrlåd-tillverkning 2 fabrikanter av cigarrlådor i landet. Då monopolbolaget år 1920 startade sin fabrik för cigarrlådor, lades denna tillverkning endast såsom för-äddling av importerat halvfabrikat, under det att sökandebolaget importerat själva råvaran. Monopolbolagets nya fabrik föranledde till en början ej nå- gon minskning i nämnda bolags order från sökandebolaget. En minskning hade dock inträtt under senare år. Monopolbolagets förbrukning av cigarr- lådor och sökandebolagets leveranser till tobaksmonopolet under senaste fyra år uppgå till nedan angivna antal lådor:

År	Tobaksmonopolets förbrukning	Sökandebolagets leveranser
1925	2,500,000	993.676
1926	2,100.000	1.196,236
1927	2.000.000	822.552
1928 jan.—aug.	1,600,000	c:a 675,000

Gentemot de av monopolbolaget i dess ovanberörda skrivelse av den 25 augusti 1928 angivna skälen för minskningen i cigarrlådsförbrukningen har sökandebolaget framhållit, »att monopolbolagets styrelseberättelser knappast giva något verkligt stöd för uppgiften om någon väsentligare nedgång i cigarr-konsumtionen samt att förpackningen i pappaskar införts av monopolbolaget, som givetvis kan bestämma i vilken förpackning monolets varor skola till-handahållas allmänheten. Det är väl knappast troligt, att denna slags för-packning införts, om ej monolet funnits, ty enligt vad erfarenheten från ut-landet lärt, förpackas cigarrer såväl som cigarrcigarretter i pappförpackning endast i länder, där monopol på tobak införts, d. v. s. där förbrukaren ej har annat val än att låta sig nöja med vad som erbjüdes.» För denna möjlighet att övergå till annan förpackning än den sedvanliga hade sökandebolaget gi-vit uttryck i sina ovanberörda framställningar till riksdagens bevillnings-utskott.

En omläggning av bolagets tillverkning är, enligt vad bolaget uppgivit, omöjlig på grund av att fabrikens ovannämnda specialutrustning praktiskt taget vore oanvändbar för annat ändamål än tillverkning av cigarrlådämnen. Förda förhandlingar mellan sökandebolaget och monopolbolaget hade icke lett till något resultat, utan monopolbolaget hade i skrivelse den 8 november 1928 meddelat, att styrelsen godkänt de av bolagsledningen vidtagna åtgärderna beträffande sökandebolagets uteslutande från vidare leverans. Sökandebolaget stode därför inför nödvändigheten att inom en nära framtid nedlägga sin fabrik och avskeda arbetarna och övrig personal.

Svenska träindustriarbetareförbundet har i sin framställning i huvudsak åbe-ropat sig på en tidigare skrivelse till monopolbolaget, där förbundet fram-hållit, att därest sökandebolaget nödgades ställa arbetarna utan anställning, de icke kunde i den öppna marknaden söka eller taga anställning vid fabrik med annan träindustriell tillverkning. Det vore ej heller möjligt att efter 10 upp till över 30-årig anställning med utpräglat specialarbete, kunna bryta sig fram i grovarbete. Deras ställning blir därför förtvivlad, varför monopol-

bolaget enligt förbundets åsikt måste anses ha förpliktelser i fråga om arbetarnas försörjningsmöjligheter. I fråga om bolagets arbetare och personal hänvisas till bilagda tabläer.

Aktiebolaget svenska tobaksmonopolet har i sina yttranden bl. a. åberopat, att det saknades giltiga skäl att påstå, att sökandebolaget på grund av den nu inträdda situationen rimligen skulle kunna hava ett rättsligt anspråk på gottgörelse gentemot staten och detta desto mindre, som det ju icke vore fråga om att införa något förbud mot cigarrlångfabrikation. Däremot syntes det likväl monopolbolaget kunna ifrågasättas, om icke billighetsskäl kunde anses även i detta fall tala för, att staten lämnade bolaget och dess personal ekonomiskt stöd i deras uppkomna trångmål. Man kunde dock ej, såsom sökandebolaget hemställt, utan vidare tillämpa de grunder, som använts vid bestämmandet av ersättning åt tobaksfabrikanterna och hos dem anställd personal. Behovet av det slags förpackningsmaterial, som sökandebolaget tillverkade, hade nedgått och komme förmodligen fortfarande att nedgå till följd av orsaker, som säkerligen skulle gjort sig gällande, även om tobaksfabrikationen fortfarande varit en fri industri. Vad särskilt angår pappförpackningen, har monopolbolaget påvisat, att något försäljningsmonopol ej förefunnnes i Sverige, varför återförsäljare och konsumenter bestämde förpackningstyper. Vad angår ersättningsfrågan borde jämväl observeras, att exportmarknaden ej vore stängd för sökandebolaget.

Monopolbolaget har för sin del föreslagit, att, därest ersättning skulle anses böra lämnas sökandebolaget, en särskild utredning borde därom föranstaltas, och vore monopolbolagets styrelse berett föreslå bolagsstämman, att monopolbolaget skulle bära de eventuella ersättningskostnaderna.

Ett exemplar av monopolbolagets styrelseberättelser för vartdera av åren 1924—1927 bifogas.

Beträffande den inhemska tillverkningen och importen av cigarrer och cigarrcigarretter för åren 1913 respektive 1918/1927 hänvisas till vidfogade tablä.

Beträffande sökandebolagets export av cigarrlångämnen under åren 1910—1928 hänvisas till bilagda utredning från bolaget. Ävenså bilägges en jämförande tablä rörande dess svenska och utländska försäljningar samt utdrag av bolagets räkenskaper för åren 1925—1928, båda bilagorna lämnade av sökandebolaget.

För utredning om användningen av förpackningar av trä och papp för cigarrer och cigarrcigarretter har kollegium från Svenska tobaksengrossisternas förening införskaffat bilagda yttrande.

Kollegium har jämväl haft del av statskontorets i föreliggande ärende afgivna utlåtande av den 31 januari 1929.

Den av kollegium ovan förebragta utredningen avser givetvis endast att lämna nödtorftigt material för belysande av det föreliggande ensamstående fallet med avseende å ett företag, som till följd av från Tobaksmonopolets sida företagen åtgärd kan bli nödsakat att helt nedläggas sin vid införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen i landet redan länge bedrivna verksamhet. Den verkställda utredningen torde nämligen giva vid handen, att den specialtillverkning, sökandebolaget bedrivit, icke med utsikt till framgång kan bedrivas, därest bolagets praktiskt enda avnämare icke kan eller önskar lämna vidare order. Att sökandebolaget skulle kunna upprätthålla sin verksamhet genom enbart export synes kollegium osannolikt och har ej ens av monopolbolaget gjorts gällande.

Det torde ej heller böra lämnas obeaktat, att sökandebolaget såväl vid monopolens införande som senare uttalat farhågor för, att den situation skulle inträffa, som nu föreligger. Vål har denna situation — såsom nedan närmare utvecklas — ej direkt samband med det av statsmakterna beslutade införandet

av monopol å tobakstillverkningen utan är beroende av en utvecklingsåtgärd från monopolbolaget, som dock i stort sett äges av staten, men förhållandet torde dock praktiskt taget erbjuda betydelsefulla likheter med dem, som förelågo vid monolets införande och då ansågos böra föranleda ersättning från det allmänna. På sätt såväl monopolbolaget som statskontoret medgivit, torde därför billighetsskäl tala för att ersättning lämnas bolaget och dess personal — eller flertalet av dem — som i många fall ej torde haft annan anställning än hos bolaget.

Vid närmare granskning av anspråket på ersättning i nu föreliggande fall torde böra i första hand undersökas, huruvida och i vad mån minskningen i — eventuellt nedläggande av — bolagets rörelse är att anse såsom en direkt följd av tobaksmonolets genomförande och monopolbolagets av dess särställning föranledda och möjliggjorda åtgärder eller av andra orsaker. I den mån nämligen som sökandebolagets minskade verksamhet och den hos detsamma anställda personalens arbetslöshet till äventyrs kan anses bero på rena konjunkturförhållanden, såsom minskad efterfrågan i det hela på ifrågavarande fabrikat — d. v. s. cigarrlådor — eller ock på underlägsenhet i konkurrensen med hänsyn till kvalitet eller pris på fabrikkatet, torde icke någon berättigad grund för särskild ersättning föreligga.

Med hänsyn till den totala förbrukningen av cigarrlådor har av Tobaksmonopolet framhållits, dels att försäljningen av cigarrer, tillverkade inom landet, under senaste år högst avsevärt minskats i jämförelse med siffrorna för 1918 och 1919, dels att trälådorna i alltmera ökad utsträckning kommit att ersättas av billigare pappemballage.

Vad först angår nedgången i förbrukningen av cigarrer av inhemsk tillverkning i jämförelse med siffrorna för 1918 och 1919 må då först erinras om de särskilda förhållanden i skilda hänseenden, som rådde under nämnda år, och som torde göra en direkt jämförelse i viss mån missvisande. Vidare har, såsom även framhålles i Tobaksmonolets yttrande, nedgången i cigarrförsäljningen i viss mån kompenserats genom den ökade förbrukningen av cigarrcigarretter. De senaste 4 år, för vilka siffror finnas tillgängliga i Tobaksmonolets årsberättelser, utvisa följande försäljningssiffror för av monopolbolaget tillverkade cigarrer och cigarrcigarretter i jämna 100-tal:

100-tal:	1924	1925	1926	1927
Cigarrer	37,806	39,314	41,061	40,046
Cigarrcigarretter	127,729	136,828	141,295	141,213

Konsumtionen under dessa år visar sig, som härav framgår, tämligen konstant, snarast med en tendens till stegring.

I betraktande av att redan under 1920 en andra inom landet befintlig cigarrlångfabrik i Stockholm, vars tillverkning synes hava motsvarat omkring halva det tidigare behovet av cigarrlådor och lådämnen nedlagts, torde den nuvarande förbrukningen av cigarrer i och för sig kunna anses tillräcklig för att bereda avsättning för sökandebolagets tillverkning av lådor och lådämnen. I vad mån åter den begränsning i förbrukningen av cigarrlådor *av trä*, som föranletts genom införandet i större utsträckning av pappemballage, må kunna anses vara föranlett av monopolbolagets — utan hänsyn till kundkretsens egna önskningsar — genomförda åtgärder i besparingssyfte, såsom antytts av sökandebolaget, eller må betraktas som en vanlig teknisk förbättring av gagn för både säljaren och kundkretsen, undandrager sig givetvis kollegii bedömande. Det har för kollegium uppgivits, att användningen av pappaskar som emballage för cigarrer, vilket i varje fall torde förutsätta en tämligen jämn och relativt hastig omsättning av lagret, skulle vara i huvudsak begränsad till

länder, där tobaksmonopol genomförts, men däremot icke eller endast i begränsad omfattning förekomma i de länder, där tillverkning och försäljning av tobaksvaror varit fri. Huru härmed må förhålla sig, har kollegium dock ej varit i tillfälle närmare utröna. Några bestämda uppgifter i detta hänseende hava ej heller kunnat inhämtas i det av kollegium från Svenska tobaksgrossisternas förening införskaffade yttrandet.

I varje fall vill det synas kollegium, som om det av nuvarande förbrukning av cigarrer betingade, så att säga normala behovet av cigarrlådor lämnat fullt utrymme för en fabrikation av den omfattning, sökandebolaget under senare år bedrivit, därest ej Tobaksmonopolets åtgärd att upprätta och successiva utvidga en egen lådfabrik mellankommit.

Tänkbart vore, att denna Tobaksmonopolets åtgärd kunde anses föranledd av att de av sökandebolaget tillverkade lådorna med hänsyn till kvalitet eller pris visat sig icke konkurrenskraftiga, och att monopolbolaget självt genom inrättande av en modernare fabrikation kunde åstadkomma bättre och billigare fabrikat. Något sådant förhållande har dock ej gjorts gällande i yttrandet från Tobaksmonopolet. Fastmera synes det hava närmast varit önskan att bereda arbete för monopolbolagets egna tobaksarbetare, vilka som en följd av genomförda rationaliseringsåtgärder blivit övertaliga, som föranlett upprättande och utvidgning av den egna lådfabrikationen. I den mån emellertid som sökandebolagets verksamhet och dess däri sysselsatta personal i sin ordning genom sådana åtgärder hotas med driftnedläggning och arbetslöshet, synes billigheten fordra, att såväl bolaget som personalen hållas skadeslösa genom skälig ersättning.

För bestämmande av resp. ersättningsbelopp kräves uppenbarligen en mera fullständig och ingående utredning och prövning än kollegium varit i tillfälle ägna dessa spörsmål. Denna utredning och prövning torde böra ske genom en särskild för ändamålet tillsatt kommission. Kollegium skall här inskränka sig till några allmänna synpunkter på grunderna för ersättningsbeloppens beräkning.

Beträffande sökandebolaget självt har detsamma i samband med tidigare framställning avstått från anspråk på ersättning för förlorad näringsverksamhet. Ersättningsbeloppet torde alltså kunna begränsas till värdeminskningen av dess fabrik med maskiner och inventarier. Värdet av dessa senare, vilka att döma av den uppgivna värderingssumman synas vara väl underhållna, torde vara helt beroende av deras användning i den nuvarande rörelsen. Nedlägges denna, torde maskiner och fabriksinventarier praktiskt taget blott erhålla skrotvärde.

Värdet av fabriksfastigheten är uppenbarligen beroende av dess användbarhet för andra industriella ändamål, vilket torde kräva särskild, ingående prövning.

Med hänsyn till personalen torde måhända ur billighetssynpunkt skäl kunna anföras för en uppdelning i olika grupper. Den första av dessa skulle då omfatta den personal, som var anställd hos bolaget redan vid tiden för Tobaksmonopolets införande. Visst fog synes föreligga för, att denna personal i ersättningshänseende jämföras med den inom den privata tobaksindustrien tidigare anställda personalen.

En andra grupp skulle innefatta sådana arbetare och andra befattningshavare, vilka erhållit anställning hos bolaget efter monopolets genomförande, men innan Tobaksmonopolet igångsatt egen tillverkning av lådämnen; en tredje åter sådana, vilka erhållit anställning *efter* nämnda tidpunkt. Den sistnämnda synes knappast kunna göra anspråk på någon ersättning från det allmänna, den förra möjligen på någon reducerad sådan.

Utredningen av dessa spörsmål och bestämmande av ersättningsbeloppens

storlek torde — på sätt statskontoret framhållit — näppeligen medhinnas inom sådan tid, att resultatet härav kan hinna föreläggas innevarande års riksdag, men själva ersättningsfrågan i princip torde böra underställas riksdagens prövning med hänsyn till dess inverkan på statsverkets inkomster från Tobaksmonopolet.

I samband med eventuell förlängning av den med innevarande kalenderår utlöpande otkrojtiden torde i avtal mellan staten och monopolbolaget kunna intagas föreskrift därom, att det skall åligga bolaget att utgiva eller lämna gottgörelse för de ersättningsbelopp, som komma att utgå.

Kommerskollegium hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att ersättning må lämnas sökandebolaget och hos detsamma anställd personad enligt de grunder, som efter därom verkställd utredning och eventuell överenskommelse mellan staten och monopolbolaget kunna bli fastställda av Kungl. Maj:t.

Underdånigst

K. A. FRYXELL.

RAGNAR SOHLMAN.

Knut Ericsson.

Avskrift.

Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag.

Aktieägare i Pehr Fricks fabrikers aktiebolag, Malmö.

Fru Hildur Frick, Malmö	90	aktier
Direktör Carl Gilius Frick, Malmö	10	»
Fröken Maria Margareta Frick, Malmö	10	»
Herr Ernst Gilius Frick, Malmö	10	»
Herr Anders Gilius Frick, Malmö	10	»
Disponent Nils Larsson, Malmö	18	»
Direktör Edward Andersson, Malmö	6	»
Kontorschef Nils Dahlvig, Malmö	5	»
Kontorschef Otto Nilsson, Malmö	1	»

Summa 160 aktier

^{31/1} 1929.

Avskrift.

Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag.

Översikt över maskiners och inventariers konto åren 1912—1928.

År.	Bokfört värde vid årets slut.	Under årets lopp inköpta.	försålda.
1912	110,584.35	—	—
1913	112,344.16	2,258.26	498.45
1914	112,907.27	1,311.69	748.58
1915	113,436.93	724.38	194.72
1916	116,449.39	3,025.31	11.85
1917	124,849.06	8,448.17	48.50
1918	123,765.46	0	1,183 60
1919	122,588.46	1,248.00	2,425.00
1920	123,975.96	1,387.50	0
1921	124,756.96	781.00	0
1922	130,166.17	5 409.21	0

År.	Bokfört värde vid årets slut.	Under årets lopp inköpta.	försålda.
1923	132,540.06	2,373.89	0
1924	137,355.43	4,815.37	0
1925	138,920.06	1,564.63	0
1926	138,920.06	630.00	630.00
1926	142,242.31	3 652.25	330.00
1928	142,792.31	550.00	0
			³¹ / ₁ 1929.

Avskrift.

Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag.

År.	Maskiner bokförda på omkostnads konto.	fastighetens konto.	Summa.
1912	1,674.11	1,161.67	2,835.78
1913	90.66	0	90.66
1914	920.15	0	920.15
1915	1,174.94	0	1,174.94
1916	1,017.04	1,320.00	2,337.04
1917	6,092.51	987.16	7,079.67
1918	7,447.45	125.49	7,578.94
1919	3,417.21	0	3,417.21
1920	5 350.66	0	5,350.66
1921	273.56	0	273.56
1922	979.04	0	979.04
1923	5,072.16	0	5,072.16
1924	721.37	1,944.34	2,665.71
1925	3,827.83	0	3,827.83
1926	1,701.36	0	1,701.36
1927	2,010.13	0	2 010.13
1928	609.75	0	609.75
42,388.93		5,538.66	47,927.59
			¹ / ₂ 1929.

Avskrift.

Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag.

Avsättningar till maskiners och inventariers förnyelsefond.

1909	kronor	3,980.51	1920	kronor	9,807.08
1910	»	5,633.83	1921	»	9,918.08
1911	»	2 519.36	1922	»	9,980.56
1912	»	1,353.78	1923	»	10,413.29
1913	»	112.52	1924	»	0
1914	»	100.00	1925	»	3,870.30
1915	»	0	1926	»	3,964.80
1916	»	5 671.85	1927	»	3,724.79
1917	»	11 644.94	1928	»	4,353.00
1918	»	12 484.90	Summa kronor 107,834.83		
1919	»	8,301.24			

*Avskrift.**Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag.***Avsättningar till fastighetens förnyelsefond.**

1916	kronor	1,125.00	1923	kronor	1,500.00
1917	»	1,200.00	1924	»	0
1918	»	1,200.00	1925	»	1,500.00
1919	»	1,140.00	1926	»	1,500.00
1920	»	1,140.00	1927	»	1,500.00
1921	»	1,140.00	1928	»	1,500.00
1922	»	1,500.00			
					Summa kronor 15,945.00

*Avskrift.**Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag.*

Personal vid Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag den 31 december 1928.

Tjänstemän.

	Födelseår	Anställningsår
Disponent Nils Larsson	1869	1883
Kontorschef Nil- Filemon Dahlvig	1879	1894
Kontorist Erik Ivan Larsson	1898	1914
Verkmästare Georg Alfred Hansen	1881	1905

Arbetare.

Maskinist Jöns Peter Ohlsson	1855	1876
Maskinträarb. Oscar Gotthard Svensson	1880	1894
» Albert Nilsson	1877	1896
» Bernhard Ohlsson	1871	1897
» Axel Olof Leonard Lennander	1891	1905
» Bror Ferdinand Persson	1896	1910
» Oscar Reinhold Lennander	1897	1910
» Nils Gustaf Brink	1882	1917
» Lars Emil Malm	1893	1916
» Gunnar E. A. Holmberg	1905	1919
Träarbet.lärling Harry Elvir Svensson	1909	1924
» Carl Georg Ekelund	1910	1926
» Anton Hilding G. Nilsson	1911	1928
» Henry Hansen	1904	1921
Sortererskan Gynny Maria E. Svensson	1907	1922
» Anne Marie Johansson	1908	1922
Fabriksarb. Gunhild Söderberg	1909	1926
» Magnhild I. E. Nilsson	1909	1927
» Agnes Linnea Svensson	1910	1927

Understödstagare.

Kusken Jöns Olsson	1852	1875
Maskinträarb. Lave Olsson	1854	1895
Änkan Botilda Olsson efter verkmästaren		1881—1905
» Ahlqvist efter maskinträarb.		1903—1927

Avskrift.

Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag.

Avlöningar.

	Anställ- nings- år	I n k o m s t		
		1926	1927	medeltal
Disponent Nils Larson	45	10,061.54	9,613.56	9,837.53
Kontorschef Nils Dahlvig	34	5,573.08	5,105.08	5,339.08
Kontorist Erik Larsson	14	2,565.00	2,565.00	2,565.00
Verkmästare G. A. Hansen	23	7,000.46	7,016.19	7,008.32
Maskinist J. P. Ohlsson	52	2,865.00	2,865.00	2,865.00
Maskinträarb. O. G. Svensson	34	3,421.03	3,009.70	3,215.36
» A. Nilsson	32	3,429.72	3,029.86	3,229.79
» B. Ohlsson	31	2,173.25	2,920.75	2,547.00
» A. L. Lennander	23	3,430.28	3,032.83	3,231.53
» B. F. Persson	18	3,426.68	3,018.62	3,222.65
» O. R. Lennander	18	3,434.72	3,033.69	3,242.20
» N. G. Brink	11	3,454.92	3,037.91	3,246.41
» S. E. Malm	12	3,414.99	3,082.92	3,248.95
» G. E. A. Holmberg	9	1,188.80	2,598.16	1,893.48
Träarbet.lärling H. E. Svensson	4	1,426.55	1,584.70	1,505.62
» C. G. Ekelund	2	506.03	1,063.01	784.52
» A. H. G. Nilsson	—	—	—	—
» H. Hansen	7	1,101.25	2,720.58	1,910.93
Sortererskan C. M. E. Svensson	6	1,211.61	1,250.54	1,231.07
» A. M. Johansson	6	1,208.40	1,254.96	1,231.68
Fabriksarb. G. Söderberg	2	1,011.10	1,090.07	1,050.58
» M. I. E. Nilsson	1	—	397.62	397.62
» A. L. Svensson	1	—	359.82	359.82
Kusken J. Olsson	53	2,390.00	1,179.00	1,784.50
Maskinträarb. L. Olsson	33	480.00	480.00	480.00
Änkan B. Olsson	47	240.00	240.00	240.00
» A. Ahlqvist	25	—	220.00	220.00

¹/₂ 1929.

Kungl. Kommerskollegium, Statistiska Byrån.

Inhemsk tillverkning av cigarrer och cigarreigarretter.

År	C i g a r r e r				Cigarreigarretter	
	1,000 st.	kg.	kr.	1,000 st.	kg.	kr.
1913 . .	178,599	—	8,289,871			
1918 . .	200,240	779,119	32,350,736			
1919 . .	215,319	811,929	35,957,730			
1920 . .	221,276	866,965	41,026,550			
1921 . .	176,328	624,058	29,624,721			
1922 . .	133,968	484,772	20,321,865			
1923 . .	170,076	621,215	26,017,591			
1924 . .	35,204	223,614	8,675,556	125,548	362,211	15,438,829
1925 . .	42,758	279,518	9,444,192	145,303	411,065	16,714,379
1926 . .	42,525	278,885	9,372,725	157,163	443,725	17,661,325
1927 . .	42,323	278,178	9,382,565	142,035	397,217	15,764,006

Import av cigarrer och cigarrcigarretter.

	kg.	kronor
1913	182,472	2.280 900
1918	253,733	8.649,222
1919	130,165	5.454.669
1920	269 574	7,108.596
1921	326.005	6.794.087
1922	112,192	2,078,321
1923	106,405	1,198.504
1924 $\frac{1}{1}$ — $\frac{30}{6}$	45 383	696.432

År	C i g a r r e r			Cigarrcigarretter		
	st.	kg.	kronor	st.	kg.	kronor
1924 $\frac{1}{7}$ — $\frac{31}{12}$	5.005.476	27,968	389 464	5,055.410	15,160	135,154
1925	8.864,078	49,554	817.146	11,000,732	33.002	314.605
1926	9.308,286	52,061	885,747	12,537,017	37.612	379.356
1927	9,268,344	51,822	915.056	11,286,508	33,859	345,100

Avskrift.

Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag.

Export av cigarrlådamnen åren 1910—1928.

År	N o r g e		D a n m a r k		F i n l a n d		S u m m a	
	Antal	Kronor	Antal	Kronor	Antal	Kronor	Antal	Kronor
1910	8 059	470.75					8.059	470.75
1911	6.375	328.90					6.375	328.90
1912	7,769	536.72					7,769	536.72
1913	4 281	411.65					4,281	411.65
1914	2 026	194.90					2,026	194.90
1915	4 459	476.20	201,018	37 430.90	61,460	10,742.97	266 937	48,650.07
1916	4,800	771.25	353,867	90,787.94	123,000	29,387.50	481,667	120,946.69
1917			140,070	37,331.60	79,000	19,205.05	219,070	56,536.65
1918			22,265	11,013.32			22,265	11,013.32
1919			39,250	11,923.22			39,250	11,923.22
1920			332,933	111,041.92			332,933	111,041.92
1921			115,185	35,814.99			115,185	35,814.99
1922			21,794	7,059.00	900	262.69	22,694	7,321.69
1923			7 461	1 996.59	18,400	4,146.75	25 861	6,143.34
1924			11,265	2,784.31	11 000	2,958.00	22 265	5,742.31
1925			5,140	1,300.41			5,140	1,300.41
1926			89 900	18,332.77	9,500	2,026.28	99 400	20,359.05
1927			13,050	3,372.50	12 000	2,428.30	25,050	5,800.80
1928					28,300	5,996.27	28,300	5,996.27
	37 769	3 190.37	1,353,198	370,189.47	343,560	77,153.81	1,734 527	450,533.65

30 1 1929.

Avskrift.

Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag.

Försäljning av cigarrlådämnen.

År	Sverige		Export		Summa		Export i % Summa
	Antal	Kronor	Antal	Kronor	Antal	Kronor	
1910 . .	1,311,499	124,666.24	8,059	470.75	1,319,558	125,136.99	0.38
1911 . .	1,255,479	114,945.41	6,375	328.90	1,261,854	115,274.31	0.29
1912 . .	1,048,354	101,703.06	7,769	536.72	1,056,123	102,239.78	0.52
1913 . .	1,066,965	105,921.84	4,281	411.65	1,071,246	106,333.49	0.39
1914 . .	1,150,874	113,940.01	2,026	194.90	1,152,900	114,134.91	0.17
1915 . .	652,510	73,201.85	266,937	48,650.07	919,447	121,851.92	39.93
1916 . .	992,680	182,771.46	481,667	120,946.69	1,474,347	303,718.15	39.82
1917 . .	1,245,476	295,877.24	219,070	56,536.65	1,464,546	352,413.89	16.04
1918 . .	1,304,310	319,388.45	22,265	11,013.32	1,326,575	330,401.77	3.33
1919 . .	657,547	174,860.09	39,250	11,923.22	696,797	186,783.31	6.38
1920 . .	601,488	236,073.60	332,933	111,041.92	934,421	347,115.52	31.99
1921 . .	1,201,475	272,573.36	115,185	35,814.99	1,316,660	308,388.35	11.25
1922 . .	809,170	191,253.07	22,694	7,321.69	831,864	198,574.76	3.69
1923 . .	1,101,710	247,536.24	25,861	6,143.34	1,127,571	253,679.58	2.42
1924 . .	919,020	192,928.08	22,265	5,742.31	941,285	198,670.39	2.89
1925 . .	1,001,205	216,046.56	5,140	1,300.41	1,006,345	217,346.97	0.60
1926 . .	1,112,168	235,944.83	99,400	20,359.05	1,211,568	256,303.88	7.94
1927 . .	948,076	202,129.93	25,050	5,800.80	973,126	207,930.73	2.79
1928 . .	645,853	142,842.16	28,300	5,996.27	674,153	148,838.43	4.03
	19,025,859	3,544,603.48	1,734,527	450,533.65	20,760,386	3,995,137.13	

30/1 1929.

Avskrift.

Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag.

Balanskonto:

<i>Tillgångar:</i>	Den 31 dec. 1925	Den 31 dec. 1926	Den 31 dec. 1927	Den 31 dec. 1928
Kassa Konto	1,553: 89	1,401: 52	1,628: 89	414: 53
Fabriksfastighetens K:o .	147,057: 09	147,057: 09	156,103: 55	156,103: 55
Maskin & Inventarie K:o	138,920: 06	138,920: 06	142,242: 31	142,792: 31
Varulagers Konto	29,486: 39	28,427: 65	30,308: 17	45,513: 67
Reskontrans Konto . . .	132,435: 24	166,409: 72	157,846: 58	134,403: 97
Vardehandlingars Konto .	38,950: 40	38,950: 40	36,674: 40	36,674: 40
Summa Kr.	488,403: 07	521,166: 44	524,803: 90	515,902: 43

Balanskonto:

	Den 31 dec. 1925	Den 31 dec. 1926	Den 31 dec. 1927	Den 31 dec. 1928
<i>Skulder:</i>				
Aktiekapitalets Konto . .	240 000: —	240,000: —	240,000: —	240,000: —
Reservfondens Konto . .	60,000: —	60,000: —	60,000: —	60,000: —

Bihang till riksdagens protokoll 1929. 4 saml. 87 häft. (Nr 424—425.) 3

<i>Skulder: (Forts.)</i>	Den 31 dec. 1925	Den 31 dec. 1926	Den 31 dec. 1927	Den 31 dec. 1928
Förnyelsefondens Konto .	107,237: 24	112,702: 04	117,926: 83	123,779: 83
Reskontrans Konto . . .	66,034: 11	93,672: 59	92,275: 09	77,689: 08
Vinst- & Förlust Konto .	15,131: 72	14,791: 81	14,601: 98	14,433: 52
Summa Kr.	488,403: 07	521,166: 44	524,803: 90	515,902: 43

Vinst- & Förlust Konto:

<i>Inkomster:</i>	1925	1926	1927	1928
Saldo från föregående år .	12,443: 71	15,131: 72	14,791: 81	14,601: 98
Bruttovinst	52,831: 26	56,150: 98	53,179: 79	43,267: 20
Ränteinkomst	1,830: 22	2,362: 63	2,529: 27	2,197: 29
Aktientdelning	—: —	20: —	—: —	—: —
Summa Kr.	67,105: 19	73,665: 33	70,500: 87	60,066: 47

Vinst- & Förlust Konto:

<i>Utgifter:</i>	1925	1926	1927	1928
Utdelning till aktieägare .	12,000: —	14,400: —	14,400: —	14,400: —
Affärsomkostnader	33,653: 18	37,594: 85	34,187: 01	23,322: 47
Skatter	949: 99	1,413: 87	2,087: 09	2,057: 48
Avsatt till förnyelsefond .	5,370: 30	5,464: 80	5,224: 79	5,853: —
Saldo till kommande år .	15,131: 72	14,791: 81	14,601: 98	14,433: 52
Summa Kr.	67,105: 19	73,665: 33	70,500: 87	60,066: 47

Avskrift av avskrift.

Underdånigt utlåtande.

Statskontoret har tagit del av en till kommerskollegium ställd den 30 januari 1929 dagtecknad skrivelse, som i förevarande ärende avgivits av styrelsen för aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet.

I likhet med monopolbolagets styrelse måste statskontoret finna att de skäl, som föranlett sökandebolaget att göra framställning om ersättning, icke äga något direkt samband med införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen, utan fastmera sammanhånga med de omläggningar av tobakstillverkningen och försäljningen av tobaksvaror, som av monopolbolaget genomförts för vinnande av än mera rationell och ekonomisk drift. Statskontoret delar den uppfattning, som monopolbolagets styrelse gjort gällande, att sökandebolaget och de av det samma beroende arbetarna icke kunna anses hava någon rätt gent emot staten till gottgörelse. Då ersättningsfrågan icke kan anses äga något direkt samband med införandet av tobaksmonopolet i Sverige, måste statskontoret finna det tveksamt, huruvida överhuvud taget någon ersättning bör lämnas sökandebolaget och dess arbetare. Emellertid vill statskontoret icke förneka att vissa bilighetsskäl kunna åberopas för beredande av gottgörelse i föreliggande fall. Dock synes det statskontoret i likhet med monopolbolagets styrelse uppenbart, att härvid icke kunna tillämpas samma grunder, som använts vid bestämmande av ersättning åt tobaksfabrikanterna och hos dem anställd personal. Närmare utredning härom synes statskontoret böra verkställas på sätt monopolbolagets styrelse ifrågasatt.

Därest Eders Kungl. Maj:t skulle finna gottgörelse böra lämnas sökandebolaget och dess arbetare, synes detta visserligen kunna ske på det sätt, att tobaksmonopolets bolagsstämma härom beslutar, men då ett dylikt beslut måste

anses påverka den utredning, som tillkommer statsverket från tobaksmonopolet, och tidigare ersättningsfrågor, som berört monopolbolagets verksamhet, underställts riksdagens prövning, anser dock statskontoret skäl föreligga för att även denna ersättningsfråga underställas riksdagen, oaktat i detta fall ett något förändrat tillvägagångssätt föreslagits i fråga om ersättningens gäldande.

Då ersättningsgrunderna knappast torde, med hänsyn till nödvändigheten av att erhålla härför erforderlig utredning, hinna underställas 1929 års riksdag, läser frågan kunna lösas på det sättet, att Eders Kungl. Maj:t nu utverkar bemyndigande från riksdagen att medgiva sökandebolaget och hos detsamma anställda gottgörelse efter de grunder, varom överenskommelse kan träffas mellan staten och monopolbolaget. Stockholm den 31 januari 1929.

Underdånigst:
PER SÖDERMARK.

KARL H. TOTTIE.

Hjalmar Ryttermark.

Avskrift.

Till Kungl. Kommerskollegium.

Genom remiss den 10 innevarande januari har Kungl. Kommerskollegium anhållit om styrelsens för aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet yttrande över en av Pehr Frick Fabrikers Aktiebolag, Malmö, hos Kungl. Maj:t gjord framställning om ersättning åt bolaget och dess personal för förlorad näringsverksamhet i överensstämmelse med principer, som varit gällande för ersättning till de tobaksfabrikanter och hos dem anställd personal, vilka blevo tvungna att vid införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket nedlägga rörelsen.

I anledning härav får styrelsen med återställande av remissakten anföra följande.

Vid tobaksmonopolets tillkomst bedrevs, såsom sökandebolaget framhåller, tillverkningen av cigarrlådämnen av tvenne inhemska företag, nämligen sökandebolaget och Nya aktiebolaget Engelska Ängsågsverket. I samband med att sistnämnda bolag började avveckla sin rörelse, som nedlades under hösten 1920, begynte Tobaksmonopolet inrätta sig för egen fabrikation av dylika lådämnen för att icke ställa sig i beroende av en enda inhemsk leverantör. Då det visat sig ekonomiskt fördelaktigt för Tobaksmonopolet att bedriva sådan fabrikation, har denna anläggning blivit utrustad med moderna, effektiva maskiner, och Tobaksmonopolet har härigenom kunnat bereda sysselsättning för några tobaksarbetare, som eljest vid inträffade personalminskningar måst avskedas och då självfallet haft stora svårigheter att övergå till annat yrke.

Att denna egna anläggning visat sig tillräckligt effektiv för att numera tillgodose Tobaksmonopolets hela behov av lådämnen beror emellertid i främsta hand därpå, att cigarkonsumtionen minskat, och att efterfrågan på cigarrer och cigarrcigaretter i trälådor i så avsevärd grad nedgått, under det att cigarrer och framför allt cigarrcigaretter i pappförpackningar om 10 stycken visat sig allt mer begärliga. I den remitterade framställningen göres emellertid gällande, att någon väsentlig nedgång i cigarrkonsumtionen icke inträtt, samt att förpackningen i pappaskar införts av Tobaksmonopolet, som givetvis kunde bestämma i vilken förpackning dess varor skulle tillhandahållas allmänheten. Endast den omständigheten, att det här i riket funnes tobaksmonopol, kunde enligt sökandebolagets mening möjliggöra, att en sådan förpackning infördes, eftersom förbrukaren icke hade annat val än att låta sig nöja med den förpackning, som erbjödes.

Vad då först angår minskningen i cigarrkonsumtionen, torde det utan vidare av Tobaksmonopolets styrelseberättelser framgå, huru väsentlig denna minskning varit. Medan försäljningen av inom riket tillverkade cigarrer uppgick till cirka 81 miljoner stycken under år 1918 och under år 1919 steg till cirka 125 miljoner stycken, kom försäljningen under år 1928 icke fullt upp till 39 miljoner stycken. Visserligen har konsumtionen av cigarreigarretter i stället stegrats men på grund av att särskilt för cigarreigarretternas del pappförpackningar vunnit allt större insteg, har denna konsumtionsstegring icke kunnat förhindra att jämväl för cigarreigarrettsfabrikationen behovet av lådämnen starkt minskats.

Vidkommande härefter frågan om pappförpackningarnas införande må påpekas, att detta ingalunda är någon säregen företeelse för länder med tobaksmonopol. Detta bestyrkes ju även därav, att många från Tyskland och Danmark importerade cigarrer och cigarreigarretter tillhandahållas i pappförpackningar. Vad för övrigt förhållandena i Sverige angår, måste det ju ihågkommas, att något försäljningsmonopol icke här förefinnes, eftersom bland annat handlandena äga rätt att importera tobaksvaror. Tobaksmonopolet har därför icke möjlighet att bestämma över allmänhetens val av förpackningstyper utan måste rätta sin tillverkning efter allmänhetens önskemål i detta hänseende. Pappförpackningar för cigarrer och cigarreigarretter hava införts jämsides med att samma märken tillhandahållits i lådor. Det är sålunda återförsäljarna och konsumenterna, som vid sina inköp själva fått fritt välja mellan dessa förpackningstyper. Härvid hava, såsom ovan framhållits, pappförpackningarna blivit föremål för en allt livligare efterfrågan. Under det att cigarrer i pappförpackning under år 1927 försåldes till en kvantitet cirka 8.7 miljoner stycken och försäljningen av cigarreigarretter i dylik förpackning samma år omfattade cirka 80 miljoner stycken, voro motsvarande siffror för år 1928 respektive cirka 10 miljoner stycken och cirka 89 miljoner stycken. Denna synnerligen stegrade efterfrågan visar uppenbarligen, att en dylik förpackningstyp är mycket lämplig. Även ur fabrikationssynpunkt torde denna utveckling få anses fördelaktig, i det att såväl emballage- som andra fabriktionskostnader härigenom nedbringas, vilket givetvis slutligen kommer konsumenterna till godo genom att varan förbilligas. Härjämte måste naturligtvis ett emballage vara att föredraga, vars råämne icke behöver importeras, såsom fallet är med lådämnen.

Att Tobaksmonopolet under sådana omständigheter icke ansett sig kunna enbart i syfte att härigenom tillförsäkra sökandebolaget beställningar söka motverka övergången från cigarrlådor till pappaskar, torde ligga i öppen dag. Ej heller om tobakstillverkningen i riket allttjämt varit en fri näring, kan man förutsätta, att en sådan övergång uteblivit.

Den omständigheten, att Tobaksmonopolet, såsom ovan nämnts, i samband med att Nya Aktiebolaget Engelska Ängsågsverket nedlade sin rörelse, inrättade en egen anläggning för tillverkning av lådämnen, lär icke kunna göras till föremål för berättigad kritik, även om det kan vara förklarligt, att sökandebolaget då hyste förhoppning om att få bliva ende tillverkaren av cigarrlådämnen i riket. Snarare skulle väl Tobaksmonopolet hava kunnat kritiseras, om det i den dåvarande situationen ställt sig i beroende av en enda inhemsk leverantör. Därest det allttjämt hade existerat två enskilda cigarrlådämneshfabriker inom riket, hade uppenbarligen, eftersom konsumtionen av cigarrer nu så väsentligt minskat och behovet av lådor ytterligare nedgått på grund av ändrade förpackningar, sökandebolaget under alla förhållanden befunnit sig i en svår situation, enär minskningen självfallet hade drabbat sökandebolaget och det andra företaget i samma proportion. Skulle Tobaksmonopolet i fortsättningen söka fördela sina order å lådämnen mellan sökandebolaget och sin egen anläggning, bleve resultatet sålunda endast, att, medan sökandebolaget icke erhöles

tillräckligt stora leveranser, Tobaksmonopolets egen anläggning icke bleve effektivt utnyttjad och Tobaksmonopolet bleve nödsakat avskeda personal.

Det lär därför saknas giltiga skäl att påstå, att sökandebolaget på grund av den nu inträdda situationen rimligen skulle kunna hava ett rättsligt anspråk på gottgörelse gentemot staten och detta desto mindre, som det ju icke är fråga om att införa något mot cigarrlångfabrikationen.

Det må för övrigt i detta samband erinras, att den ersättningsförfordning, som gällde för tobaksfabrikanter och hos dem anställd personal, byggde på den principen, att anspråk på ersättning för intrång i näringsverksamheten i följd av tobaksmonopolets införande icke ägde rättslig grund utan allenast finge sitt berättigande av billighetshänsyn, ehuru det därvid gällde att tillskapa ett lagligt förbud mot fortsatt enskild fabrikation.

Om sålunda sökandebolaget icke kan anses hava något rättsligt krav å gottgörelse gentemot staten, synes det likväl kunna ifrågasättas, om icke billighetsskäl kunna anses även i detta fall tala för, att staten lämnar bolaget och dess personal ekonomiskt stöd i deras uppkomna trångmål, eftersom Tobaksmonopolet i den inträdda situationen ansett sig böra för tillgodoseende av afärsmässiga synpunkter och av hänsyn till sin personal i första hand utnyttja sin egen anläggning för tillverkning av lådämnen. Enligt vad styrelsen har sig bekant är sökandebolagets fabrik byggd och inrättad speciellt för fabrikation av cigarrlångämnen och utrustad med maskiner, som kunna betraktas som specialmaskiner för denna tillverkning. Å andra sidan får det ihågkommas, att förhållandena ligga annorlunda till i detta fall än i fråga om de tobaksfabrikanter och den i tobaksindustrien anställda personalen, som vid tobaksmonopolets införande tillerkändes ersättning. Dels har, såsom ovan framhållits, genom händelsernas egen utveckling behovet av det slags förpackningsmaterial, som sökandebolaget tillverkar, nedgått och kommer förmodligen fortfarande att nedgå till följd av orsaker, som säkerligen skulle gjort sig gällande, även om tobaksfabrikationen fortfarande varit en fri industri, dels får det beaktas att genom Tobaksmonopolets åtgärder endast den svenska marknaden blir stängd för bolaget, medan exportmarknaden alltså står öppen. Man lär därför icke utan vidare kunna, såsom sökandebolaget hemställt, på detta fall tilllämpa de grunder, som användas vid bestämmandet av ersättning åt tobaksfabrikanterna och hos dem anställd personal, och det synes icke vara så lätt att avgöra, vilken grund som härvid bör bli bestämmande för beräkningen av ett skäligt understöd. Därest det överhuvud taget befinnes, att ekonomiskt stöd av billighetsskäl bör lämnas, lär det väl därför bli nödvändigt, att en särskild utredning härom föranstaltas.

Jämlikt det mellan Staten och Tobaksmonopolet avslutade kontrakt rörande utövandet av monopolet å tobakstillverkningen i riket har Staten av Tobaksmonopolet erhållit gottgörelse för alla av Staten i samband med monopolets införande till enskilda utbetalade ersättningar. Därest statsmakterna vid en prövning av den nu föreliggande framställningen skulle anse sig vilja bereda sökandebolaget och dess personal visst ekonomiskt stöd, kan väl också ifrågasättas, huruvida icke även härmed förenade kostnader borde bäras av Tobaksmonopolet, och styrelsen är för sin del beredd att för sådant fall hos Tobaksmonopolets bolagsstämma göra framställning i dylikt syfte.

Stockholm den 30 januari 1929.

Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet
för dess styrelse:

JOH. HELLNER.

Eric Vasseur.

Avskrift.

Till KONUNGEN.

Sedan undertecknade Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag varit i tillfälle taga del av Kungl. Kommerskollegii yttrande över vår framställning angående ersättningsanspråk i anledning av statsmonopolet å tobakstillverkningen i riket, få vi i underdånighet anföra följande.

Kungl. Kommerskollegium har i princip ansett sig böra tillstyrka vår framställning och står denna Kommerskollegii ståndpunkt i full överensstämmelse med vad Kollegium vid tidigare tillfällen yttrat då samma fråga varit föremål för behandling. Kommerskollegium synes emellertid förmena, att blivande ersättning till vårt bolag borde begränsas till värdeminskningen av vår fabrik med maskiner och inventarier och icke innefatta ersättning jämväl för förlorad näringsverksamhet. Till stöd för detta uttalande åberopar Kommerskollegium, att vi i samband med tidigare framställning i ärendet avstått från anspråk å dylik ersättning och det synes som om detta vore den enda anledningen till att Kollegium förmenar, att vi i nu förevarande hänseende skulle behandlas på annat sätt än de tobaksfabriker, som vid statsmonopolets införande tillerkändes sådan ersättning. Vi anse, att vår fabrik måste vara berättigad till ersättning efter fullt enahanda principer som ovannämnda tobaksfabriker och att skäl saknas att, på sätt Kommerskollegium förmenat, inskränka ersättningsbeloppet till enbart ersättning för värdeminskningen av fabriken med maskiner och inventarier. Anledningen till att vi i den framställning, som gjordes år 1915, kunde avstå från anspråk å ersättning för förlorad näringsverksamhet var givetvis beroende av de onormala förhållanden, som rådde under kristiden. Vid den tidpunkten förefanns möjlighet att med utsikt till framgång upptaga andra fabrikationer av samma storleksordning som den nu bedrivna, men sedan normala förhållanden ånyo inträtt förefinnes icke någon sådan möjlighet och vi kunna icke för närvarande tänka oss möjligheten av startandet av någon ny industri, för vilken vår fabrik skulle kunna utnyttjas. Vi tillåta oss sålunda vidhålla vår hemställan om ersättning i full överensstämmelse med de principer, som varit gällande för ersättning till de tobaksfabrikanter, vilka blevo tvungna att vid införande av statsmonopol nedlägga sin rörelse, och det förefaller oss som om vi såsom stöd för denna vår framställning helt borde kunna åberopa Kungl. Kommerskollegii motivering.

Vad beträffar Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolets av Kungl. Kommerskollegium inhämtade yttrande innehåller detsamma några punkter, som vi anse icke böra stå oemotsagda. Monopolbolaget uttalar sålunda, att det visat sig ekonomiskt fördelaktigt för tobaksmonopolet att bedriva den nu ifrågavarande fabrikationen. Vi våga bestämt betvivla, att det verkligen för monolet är ekonomiskt fördelaktigare att själva tillverka cigarrlådorna. Det har visserligen från monolets sida uppgivits, att vid monolets fabrik tillverkade lådor ställa sig cirka 1½ öre billigare än de lådor vi leverera, men härvid lär förhålla sig på sådant sätt, att monolet icke vid denna prissänkning räknat med någon ränta å det i lådfabriken nedlagda kapitalet samt ej heller med avskrivningar eller allmänna omkostnader såsom lön till disponent, kontorskostnader m. m. dyl., vilket en enskild näringsidkare givetvis måste göra. Vi våga därför med tämligen stor visshet påstå, att, därest tobaksmonopolet skulle räkna sina kostnader på samma sätt som enskilda näringsidkare, det skulle visa sig, att de av monolet tillverkade lådorna i själva verket ställa sig dyrare än de lådor vi kunnat leverera till monolet, även om denna prisskillnad icke är så stor, att den behöver spela någon avgörande roll varken i den ena eller andra riktningen.

Monopolbolaget förklarar, att bolaget anser, att en berättigad kritik borde ha kunnat framställas gent emot mono-polet, därest detsamma sedan Nya Engelska Ångsågverket nedlade sin rörelse icke självt upptagit tillverkning av cigarrlådor utan ställt sig i beroende »av en enda inhemsk leverantör». Vi kunna icke fatta, att mono-polet, även om mono-polet icke upptagit rörelsen i fråga, behövt på något sätt ställa sig beroende av oss. Då mono-polet i varje fall varit vår ende avnämare hade vi fortfarande varit lika beroende av mono-polet och utländska tillverkare av cigarrlådor finnas givetvis i sådan utsträckning, att mono-polet alltid kunnat täcka sitt behov oss förutan, därest mono-polet ansett anledning härtill hava förefunnits. Monopolbolaget synes icke vilja öppet medgiva i vilken beroende ställning vi i själva verket befinna oss gent emot monopolbolaget, utan förklarar monopolbolaget, att »det ju icke är fråga om att införa något förbud mot cigarrlådfabrikationen». Det senare påståendet är givetvis riktigt och vi ha full rätt att vid vår fabrik *tillverka* cigarrlådor, men då mono-polet är den enda, som har rätt att tillverka cigarrer inom landet och mono-polet icke vill köpa våra cigarrlådor ha vi ju icke någon som helst möjlighet att inom landet finna någon avsättning av vårt fabrikat, vilket ju i sak innebär alldeles detsamma som att vi äro absolut förhindrade att tillverka lådorna.

Monopolbolaget vill göra gällande, att vår framställning skulle sakna rättslig grund, även om billigheten talade för ett bifall till densamma. Vi kunna icke biträda denna uppfattning och tillåta oss jämväl i detta hänseende åberopa Kommerskollegii skrivelse till Eders Kungl. Maj:t av den 29 april 1916, innehållande yttrande angående vår dåvarande framställning om gottgörelse för skada, som tillskyndades oss i anledning av tobaksmono-polets införande. I sagda skrivelse har Kommerskollegium uttryckligen framhållit det rättskrav på gottgörelse, som tillkom dem, vilka bleve lidande genom monopollagstiftningen, och förklarar Kommerskollegium vidare i nämnda skrivelse, att, därest det befinnes omöjligt för vårt bolag att fortsätta tillverkningen av cigarrlådor och monopolbolaget ej vill tillförsäkra oss tillräcklig ersättning mot skäligt vederlag för vårt fabrikat, vi enligt Kommerskollegii uppfattning i ersättningsfrågan borde vara berättigade till gottgörelse. Kommerskollegii nu omförmälda ståndpunkt överensstämmer fullkomligt med vår uppfattning om den rättsliga grunden för vår framställning.

Vad slutligen angår Kungl. Statskontorets yttrande, som jämväl finnes bilagt vid Kommerskollegii skrivelse, så vill Statskontoret göra gällande, att den för vår fabrik inträffade prekära situationen icke skulle hava något direkt samband med införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen. Vi förstå icke hur statskontoret kan göra ett dylikt påstående. Hade den fria tobakshandlingen fortfarande fått bestå, hade vårt bolag med sin starka konkurrenskraft genom låga priser och gott fabrikat säkerligen icke endast kunnat fortsätta sin rörelse utan fastmer varit i stånd att utvidga denna. Till bestyrkande av denna vår uppfattning tillåta vi oss hänvisa till vårt bolags 60-åriga verksamhet, under vilken långa tid fabrikationen icke varit nedlagd annat än tillfälligtvis på grund av inträffande strejker och lockouter och därvid visat ett genomgående gott resultat av verksamheten.

Statskontoret har vidare uttalat, att vid ersättningsens beräkning icke borde tillämpas samma grunder, som varit gällande för ersättning till tobaksfabrikanterna. Vi kunna icke finna, att Statskontoret för denna sin uppfattning anfört några bärande skäl. I likhet med tobaksfabrikanterna hava vi genom statsmono-polets införande och den utveckling frågan därefter erhållit blivit helt och hållet hindrade att utöva vår näring och i de fall, där andra grunder tillämpats vid ersättningsens beräkning, har det hittills alltid varit fråga om ersättning till näringsidkare, som endast delvis blivit hindrade i sin näring,

och det synes naturligt, att i sådana fall ersättning beräknas efter andra grunder. Vårt bolags ställning synes oss därför vara fullt identisk med tobaksfabrikanternas, vilka blevo helt avstängda från möjlighet att fortsätta sin rörelse, och vi anse oss därför berättigade att erhålla ersättning efter enahanda grunder, som tillämpats för dessa tobaksfabrikanter.

Underdånigst

Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag

sign. *Carl G. Frick.*

Malmö den 19 februari 1929.

Avskrift.

Stockholm den 29 april 1916.

TILL KONUNGEN.

Genom särskilda nådiga remisser har kommerskollegium fått sig anbefallt att avgiva underdånigt utlåtande över de framställningar i fråga om eventuell gottgörelse för skada på grund av tobaksmonopolet, vilka Pehr Fricks Fabrikers aktiebolag den 23 november 1915 och den 10 april 1916 avlätit till Eders Kungl. Maj:t.

I förstnämnda skrift har sökandebolaget anført, att bolaget som i Malmö driver tillverkning av cigarrlådor hos den jämlikt nådiga förordningen den 15 december 1914 om vad iakttagas skall i avseende å införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket utsedda centralkommissionen gjort särskilda framställningar i fråga om eventuell gottgörelse åt bolaget och dess personal för skada genom monopolets införande, samt att centralkommissionen emellertid på anförda skäl förklarar framställningarna icke föranleda någon dess åtgärd. Tillika har sökandebolaget hemställt, att förenämnda ersättningsfråga måtte av Eders Kungl. Maj:t tagas i överbägande och för utredning överlämnas till den eller de personer, vilka erhållit eller komme att erhålla Eders Kungl. Maj:ts uppdrag att till framläggande för 1916 års riksdag förbereda liknande frågor.

I den senare skriften har bolaget för denna sin framställning lämnat en närmare motivering, för vars innehåll kollegium i det följande redogör.

Återställande remissakterna får kollegium i föreliggande fråga till en början erinra därom att i gällande monopollagstiftning hänsyn icke är tagen till cigarrlådfabrikanternas ställning. I propositionen till 1914 års senare riksdag med förslag till förordning angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket jämte tillhörande författningar hävdades nämligen principiellt, att sådana industrier, som sysselsätta sig med fabrikation av för tobakstillverkningen erforderliga utensilier, såsom cigarrlådor, cigarrettpapper, etiketter och dylikt, givetvis icke fölle under den avsedda monopollagstiftningen, och med anledning av från vissa håll uttalade farhågor för att de inom nämnda industrier arbetande företagen skulle komma att bringas i svårigheter, ansåg föredragande departementschefen det vara nog att erinra om att det tilltänkta monopolbolagets organisation och särskilt bestämmelserna om styrelsens sammansättning syntes innebära tillfyllestgörande garanti för att monopolet i detta såväl som i andra avseenden skulle taga all skyldig hänsyn till andra personers berättigade intressen. De av Eders Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna av monopolbolagets styrelse hava också i den för dem utfärdade instruktionen ålagts särskilt tillse, att gentemot inhemska leverantörer till den nuvarande tobaksindustrien, vilka

för sin utkomst bleve i högre grad av bolaget beroende, förfores på ett sätt, som stode i överensstämmelse med vad billigheten krävde.

Sökandebolaget vände sig emellertid till vederbörande utskott, som i riksdagen behandlat frågan om införande av tobaksmonopol, med uttalande i syfte att staten måtte antingen inlösa bolagets cigarrlådfabrik med vad till densamma hörde samt bereda ersättning åt dess personal eller tillförsäkra bolaget avsättning till skäligt pris för dess alster. Därvid framhölls det missvisande i att likställa cigarrlådfabrikationen med tillverkningen av cigarrettpapper och etiketter, enär den senare tillverkningen utgjorde endast en mindre del av vederbörande fabriks produktion, under det att cigarrlådfabrikerna så gott som uteslutande tillverkade cigarrlådor. Sökandebolagets fabrik med dess maskinella anordningar m. m. vore ej inrättad för annan tillverkning, och sådan kunde på grund av maskinernas särbeskaffenhet ej upptagas. Såsom särskilt ägnat att väcka farhågor syntes det sökandebolaget, att monopolbolaget, såsom enda avnämare till sökandebolagets alster, hade möjligheter att bestämma över bolagets försäljningspriser och därmed kunde utöva direkt inflytande på bolagets existensmöjlighet.

I infortrat yttrande över sökandens framställning av den 23 november 1915 har Aktiebolaget svenska tobaksmonopolet anført, att tillverkning av cigarrlådor bedrivs av tvenne företag inom riket, Pehr Fricks fabriks aktiebolag samt Nya Aktiebolaget engelska ångsågverket i Stockholm; att monopolbolaget, som för närvarande icke hade planer på upptagande av självständig tillverkning av cigarrlådor, vore för fyllande av sitt behov av dylika lådor hänvisat till omförmälda två företag; samt att monopolbolaget under sin hittillsvarande verksamhet bemödat sig att mellan företagen ifråga på ett rättvist sätt fördela sina order å cigarrlådor.

Oavsett monopolbolagets sätt att fördela leveranserna mellan de båda fabriker, har emellertid enligt vad sökandebolaget i sin senare skrift framhållit, monopolets införande jämväl i ett annat hänseende inverkat menligt på dess verksamhet. Systemet att icke såsom förut medgiva den köpande allmänheten rabatt vid inköp i parti av cigarrer eller cigarreigarretter har nämligen enligt bolaget medfört, att inköp av sådan tobak i lådor avsevärt nedgått. Då allmänheten i regel köper varan styckvis, har monopolbolaget funnit med sin fördel förenligt att tillhandahålla utförsäljarna varan i större förpackningar och enligt vad det uppgivits, ansett nödvändigt att tills vidare föreskriva, att cigarrhandlarna skola taga viss del av sitt behov i större lådor. Till följd av nu anförda omständighet hade enligt sökandebolaget proportionen mellan hellådor och halv-lådor förryckts därhän, att sökanden under tiden den 24 juli—31 december 1915 till monopolbolaget levererat icke mindre än — proportionsvis av sin tillverkning tio gånger så många hellådor som under förutvarande förhållanden. Då det vid fabrikationen av hellådor uppkommande avfallet brukat tillvaratagas och användas vid tillverkningen av mindre lådor, kunde, såsom fabrikationen före införandet av monopolet bedrevs, och då den ojämförligt övervägande delen av lådorna utgjordes av halvlådor och ännu mindre lådor, träet till det yttersta utnyttjas. Vid det förhållande att 67 procent av träet bortginge vid förberedande behandlingen, innan träet kunde börja bearbetas till lādämnen, innebure den av fabrikationens omläggning till hellådfabrikation föranledda ökningen i avfallsprocenten en avsevärd relativ fördröjning av lådorna. Sökandebolaget hade för närvarande icke anledning klaga över de av monopolbolaget erbjudna priserna för firmans fabrikat, men ägde å andra sidan inga garantier för att monopolet för framtiden vore villigt bära nu omförmälda relativa höjning i hellådspriset.

För vinnande i någon mån av en föreställning om huru de nu anförda samverkande ogynnsamma faktorerna inverkat på bolagens ekonomi har kollegium

dels ur bolagets senare underdåniga skrift, dels ock genom hos bolaget och anorstädes gjorda förfrågningar inhämtat följande.

Rekvisionerna från monopolbolaget hava till och med mars månad innevarande år så fördelats å de båda företagen för tillverkning av cigarrlådor, att sökandebolaget sålt lådor för 59,277 kronor, därav under år 1915 för 30,929 kronor, och Nya aktiebolaget engelska ångsågverket för 109,298 kronor, därav omkring 62,000 kronor belöpte å år 1915.

Sökandebolaget har i en tablå sammanställt vissa uppgifter om verksamheten under femårsperioden 1911—1915, belysande bland annat för spörsmålet om den stegrade efterfrågan på hellådor. Av tablå, som avser försäljningen inom landet, framgår, att tillverkningen 1 januari—15 maj 1915 utgjort 16,875 hellådor och 431,587 halvlådor och mindre lådor med ett sammanlagt värde av kronor 45,144. Motsvarande siffror för tiden efter monolets ikraftträdande under en tidrymd av omkring 5 månader av 1915 voro 69,850 hellådor och 163,950 andra lådor med ett värde av 30,929 kronor. Nya aktiebolaget engelska ångsågverket har, enligt vad Kollegium inhämtat, samma erfarenhet i fråga om hellådstillverkningen, som enligt uppgift mer än tredubblats under senare delen av år 1915. Tablå, framvisar, vad avsättningen inom landet angår, en betydande nedgång. Under det att sökanden åren 1913 och 1914 inom landet försålde cigarrlådor till värde av respektive 106,333 kronor och 114,134 kronor, är motsvarande siffra för år 1915 blott 76,073 kronor. För bedömande av slutresultatet av sökandens verksamhet under år 1915, måste emellertid hänsyn tagas även till att bolaget under nämnda år fått en rätt betydande export till övriga skandinaviska länder, beroende på att den tyska marknaden under kriget icke arbetat på utlandet. Då denna export uppgått till ett värde av 48,650 kronor, erhålles ett försäljningsvärde för år 1915 av 124,723 kronor. Sökandebolaget har uppgivit, att dess verksamhet tack vare exporten under år 1915 burit sig och därutöver lämnat ett överskott av 752 kronor. I 1915 års balansräkning redovisas visserligen en vinst å 2,549 kronor, men utgör skillnaden, enligt sökandebolaget, vinst å andra företag, vari bolaget varit delägare. I förhållande till år 1914, som enligt uppgift lämnade ett överskott å 11,596 kronor, skulle alltså förefinnas en inkomstminskning å 10,844 kronor.

Emot bolagets yrkande, i vad det avser ersättning för nu nämnda förlust, skulle det kunna invändas, att anledningen till 1915 års ogynnsamma resultat varit, att driften under några månader av året helt legat nere till följd av den överproduktion av cigarrer och lådor, som föranletts av förhållandena vid monolets ikraftträdande, ävensom att det under monolets första verksamhetstid icke varit så stor efterfrågan på cigarrlådor, som under normala förhållanden kunde väntas skola vara för handen.

Visserligen torde väl ej böra råda tvivel om, att, sedan monopolbolagets rörelse nått beräknad normal omfattning, behovet av cigarrlådor kommer att överstiga det under år 1915 yppade, men icke desto mindre håller Kollegium före, att sökanden förebragt sannolika skäl för antagande, att dess ställning genom det hinder som orsakats rörelsen i och med monolets införande försämrats och att någon förbättring icke kommer att inträda under monolets framtida verksamhet. Snarare torde kunna räknas med en sådan situation, att monopolbolaget själv upptager tillverkning av cigarrlådor, därest fördelar i ekonomiskt hänseende av dylik tillverkning vunnas av bolaget, och Kollegium vill härvid anmärka, att fråga, enligt vad för Kollegium uppgivits, av aktiebolaget Förenade svenska tobaksfabriker såsom innehavare av flertalet aktier i Nya aktiebolaget engelska ångsågverket väckts om inlösen av sistnämnda företag.

Kollegium har under behandlingen av frågan om monolets införande samt sedermera i anledning av framkomna krav på ersättning för förlorad närings-

verksamhet, vartill hänsyn icke tagits i den nuvarande lagstiftningen på området, framhållit det rättskrav på gottgörelse, som tillkomme dem, vilka bleve lidande genom monopollagstiftningen. Därest det efter noggrann utredning befinnes omöjligt för sökandebolaget att fortsätta tillverkningen av cigarrlådor under nuvarande förutsättningar och monopolbolaget ej vill tillförsäkra sökandebolaget tillräcklig avsättning mot skäligt vederlag av dess alster, bleve enligt den uppfattning, Kollegium i ersättningsfrågan hyser, sökanden alltså berättigad till gottgörelse.

Beträffande formen för ersättningens anordnande, finner sig Kollegium icke böra nu ingå på ett närmare bedömande därav. Frågan härom torde liksom beräknande av det belopp, som i ersättningshänseende kan komma att erfordras, före framställningens slutliga prövande tarva utredning, utöver vad tiden medgivit Kollegium att ävägbringa. I detta sammanhang anser sig Kollegium böra meddela, att sökanden, under förutsättning att inlösen kommer till stånd på grundvalen av fabriakens nuvärde, förklarar sig icke göra anspråk på ersättning för förlorad näringsverksamhet.

I samband med utredningen om eventuell ersättning för fabriksrörelsen synes böra övervägas, vilken ersättning, som bör utgivas till den personal, som genom rörelsens nedläggande berövas sin anställning. Vad denna ersättning angår, synes det Kollegium ställt utom allt tvivel, att bolagets verkstadspersonal icke kan hänföras till de yrkesutbildades grupp, då tillverkningen av cigarrlådor sker medelst specialmaskiner, för vilkas skötande någon egentlig fackutbildning icke erfordras.

Vid övervägande av frågan om den ytterligare granskning av sökandebolagets affärsförhållanden, som böra föregå den slutliga prövningen av ersättningsfrågan, får Kollegium, i överensstämmelse med vad som i inom riksdagens båda kamrar väckta motioner vid 1915 års riksdag föreslagits i syfte att bereda de i ersättningsförordningen omförmälda kommissionerna utvidgad befogenhet, i underdånighet föreslå, att handlingarna i förevarande ärende överlämnas till centralkommissionen eller eventuellt under denna stående kommission med uppdrag att efter verkställd granskning av sökandebolagets räkenskaper och ekonomiska förhållanden, ävensom eventuellt värdering av bolagets tillgångar underställa Eders Kungl. Maj:t resultatet av nämnda undersökning samt, därest omständigheterna därtill föranleda, göra framställning om den gottgörelse, som synes påkallad.

Till Kollegium för frågans utredning inkomna handlingar överlämnas härjämte.

Avskrift.

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Finansdepartementet.

Genom remiss den 24 december 1915 har styrelsen för Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet anbefallts avgiva yttrande över en av Pehr Fricks fabrikers aktiebolag gjord framställning om åtgärder i syfte att åt bolaget och dess personal måtte beredas ersättning för de förluster, som åsamkats dem genom införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket.

I anledning härav får styrelsen, med återställande av remissakten, anföra följande:

Tillverkning av cigarrlådor bedrives, såsom ock av handlingarna i ärendet framgår, av tvenne företag inom riket, nämligen Per Fricks fabrikers aktiebolag i Malmö samt Nya Aktiebolaget Engelska ångsågverket i Stockholm, vilket sistnämnda företag vid bildandet av Aktiebolaget Förenade Svenska To-

baksfabriker genom försäljning av aktiemajoriteten övergick i Aktiebolaget Förenade Svenska Tobaksfabrikers ägo. Då Tobaksmonopolet för närvarande icke har några som helst planer å bane på att själv upptaga tillverkning av cigarrlådor, är Tobaksmonopolet, liksom förut den förra tobaksindustrien, för fyllande av sitt behov av dylika lådor hänvisat till nyss omförmälda tvenne företag. Under den gångna tiden av sin verksamhet har Tobaksmonopolet och bemödat sig att mellan företagen i fråga på ett rättvist sätt fördela sina order å cigarrlådor; och har Tobaksmonopolet känt sig så mycket mera uppfordrat härtill, som i den för de av Kungl. Maj:ts utsedda ledamöterna i bolagets styrelse utfärdade instruktionen intagits en erinran om att bolaget mot de inhem-ska leverantörerna till tobaksindustrien bör förfara på ett sätt, som står i över-ensstämmelse med vad billigheten kräver. Under förutsättning att sökande-bolaget jämväl för framtiden visar sig leverans- och konkurrenskraftigt bör så-lunda avsättning för dess tillverkning alltså kunna påräknas.

På grund av vad sålunda anförts och då styrelsen för sin del icke kan finna annat än att situationen i nu förevarande avseende är densamma, som då frågan behandlades av 1914 och 1915 års riksdagar, får styrelsen såsom sin mening uttala, att den föreliggande framställningen icke synes vara ägnad att böra föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Stockholm den 19 februari 1916.

Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet

sign. *O. Wallenberg.*